

An abstract painting with various colors and brushstrokes, including a prominent blue triangle in the upper left corner. The text is overlaid on the painting.

noorderlicht

verenigingsblad scandinavistiek

Nummer 2 // 2022 - 2023

De zomer in!
Inn i sommeren!
In i sommaren!
Ind i sommeren!
Inn í sumarið!
Inn í summarið!
Kesään!

Inhoud

02	Redactioneel Voorwoord	17	Maatschappij Genderneutraal onderwijs	31	Cultuur Hollænderbyen
03	Redactioneel De bladcommissie in het kort	19	Cultuur De Moemins	33	Maatschappij Betaalbaar borrelen of prijzig pimpelen
04	De vergeten gebieden Groenland	21	In de keuken met Kyra Kladkaka	35	Taal Hinsegin íslenska frá A til Ö
06	Taal Foutieve uitspraken van Pippi Langkous	23	Interview Boudie Bierma	37	Docentenrubriek Martje Wijers
08	Reizen Noordwaarts!	25	Maatschappij Storebror ser dig	38	Quiz Welk IKEA-meubel ben jij?
10	Muziek Muziektips	27	Cultuur Het succes van Melodifestivalen		
14	Cultuur Uitmunten	29	Inzending Varför? Därför!		

Colofon

Redactie (Hoofd)

Kyra Hoogenboom
Luca Bos
Noa Evers
Eva van Maanen
Noortje Peek
Daniek Visser

(Design) (Design)

Rick van Staten
Gilles Tijmes

Gastauteurs

Bob Walsarie Wolff
Martje Wijers

Dank aan

Boudie Bierma

Contact

Mail: redactienoorderlicht@nordom.nl
Website: noorderlicht.nordom.nl
Instagram: [@noorderlicht.nordom](https://www.instagram.com/noorderlicht.nordom)

Postadres

Bladcommissie Studievereniging Nordom
Spuistraat 134, kamer 2.01F
1012 VB Amsterdam

Voorwoord

Waar denk je aan als je aan Scandinavische zomers denkt? Denk je aan het klassieke beeld van rode huisjes bij een meer en aan de eeuwige zon? Of ben je er weleens geweest en herinner je je de grote hoeveelheid muggen? Als ik denk aan Scandinavische zomers, zie ik mijzelf zitten op een terrasje op Gotland met een heerlijk gebakje in de niet té warme zon, zie ik mijzelf kanoën en zie ik vooral de prachtige natuur. Waar je ook aan denkt, deze zomer brengen wij een stukje Scandinavië naar Nederland in *Noorderlicht*.

De wintereditie van *Noorderlicht* werd snel van de planken meegenomen en we hebben er mooie complimenten over mogen ontvangen. Maar terwijl het noorderlicht mooi te zien is tijdens de winter, heeft Scandinavië ook hele mooie zomers te bieden. Ga je naar Scandinavië deze zomer en wil je wat leuk leesvoer hebben? Of heb je nu misschien wel spijt dat je niet gaat en wil je toch nog wat van Scandinavië meemaken deze zomer? Dan kan je bij deze zomereditie van *Noorderlicht* goed terecht!

Voor deze editie hebben wij twee nieuwe leden aan de redactie mogen verwelkomen! Hierdoor bestaat de redactie nu uit acht leden en is het tijdschrift nog wat dikker geworden dan de wintereditie. Gelukkig is het zomer en heb je genoeg tijd om te lezen.

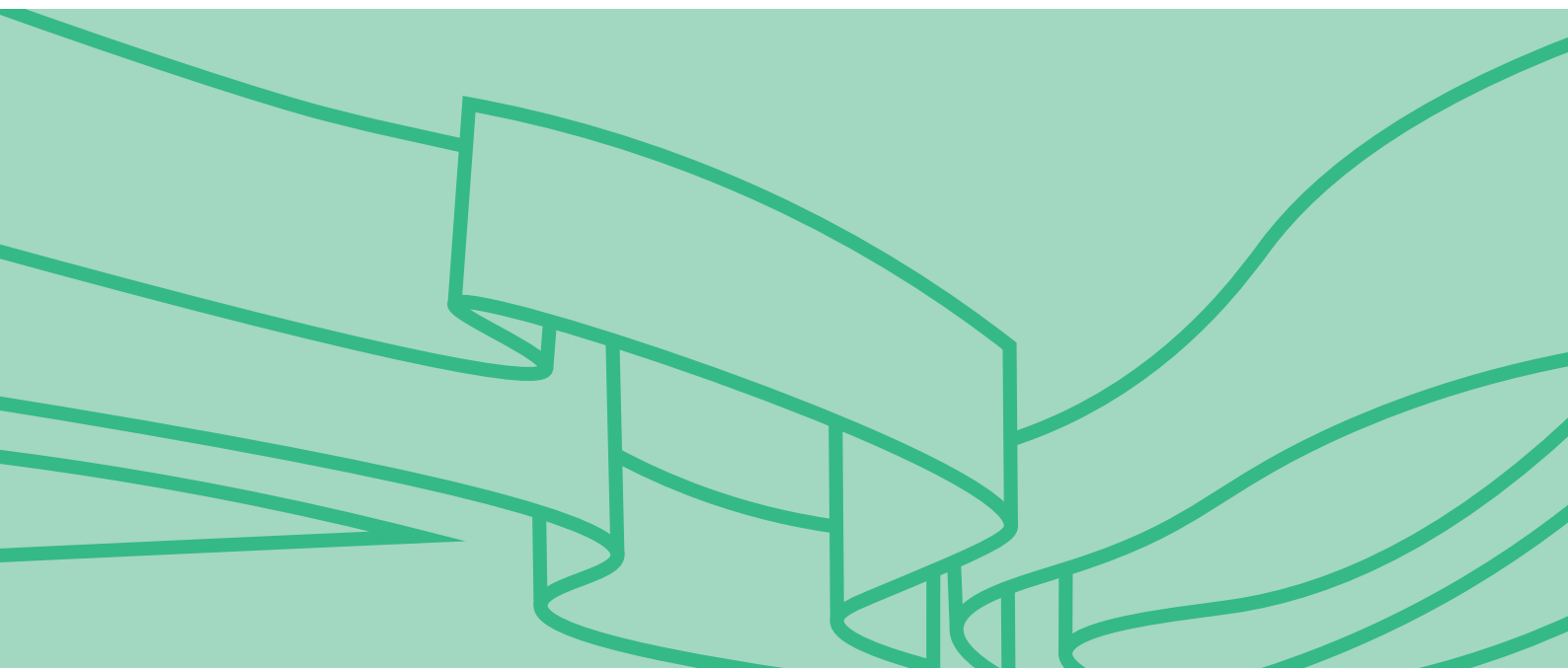
Ook in deze editie komen er veel verschillende onderwerpen aan bod: van regenboogtaal op IJsland tot de Moemins. Ook kan je in deze editie kennismaken met een ander vergeten gebied: Groenland. Verder is een kort reisverslag van onze redacteur Noa Evers te lezen, kan je muziektips krijgen en leren we Boudie Bierma beter kennen. En heb je nou altijd al willen weten wat voor IKEA meubel je bent? Kom erachter in deze editie van *Noorderlicht*!

Met de uitgebreide redactie - van wie de helft in Scandinavië was dit semester - hebben we hard gewerkt aan deze editie en zijn wij erg trots op het resultaat. De vergaderingen via Zoom hebben de nodige chaos meegebracht, maar ook weer veel gezelligheid. Ik hoop dat jullie net zoveel plezier beleven aan het lezen als wij hadden aan het maken!

Vi ses nästa år!

Namens de redactie, Kyra Hoogenboom

Lijkt het jou leuk om volgend jaar bij de redactie te komen? Dat kan! Je kan contact met ons opnemen via redactienoordlicht@nordom.nl, of volg ons op instagram (@noorderlicht.nordom) om de aanmelding voor volgend jaar in de gaten te houden. Daarnaast vinden wij het ook altijd leuk om artikelen van schrijvers buiten de redactie te publiceren, dus schroom niet om ons een bericht te sturen als je hier geïnteresseerd in bent!

In het kort de bladcommissie

< Links

Afdeling Amsterdam Eva

Vierdejaars Noors

“Ik moest vroeger wel eens aan een riempje in de tuin omdat ik anders weg zou lopen”

Rick

Derdejaars Zweeds & IJslands

“Ik was bezig met spirituele ontwikkeling tijdens de pauzes op de basisschool”

Luca

Eerstejaars Noors

“Ooit werd ik zesde In de wedstrijd voor haiku's Ik was toen dertien”

Kyra

Tweedejaars Zweeds

“Ik heb ooit een 5SOS-fanaccount gehad”

Rechts > Afdeling Kopenhagen

Gilles

Tweedejaars Deens

“Ik heb een van mijn favoriete bands 36 keer live gezien”

< Links Afdeling Göteborg

Noortje

Tweedejaars Zweeds

“Ik heb in 2011 in het publiek gestaan van Karaoke Kids”

Noa

Tweedejaars Zweeds

“Een hele zoektocht en drie politiemensen verder bleek mijn telefoon gewoon in mijn broekzak te zitten”

Daniek

Derdejaars Zweeds

“Ik kon eerder stracciatellavla zeggen dan prullenbak”

De 'vergeten' gebieden van Scandinavië Groenland

Eigenlijk kun je niet stellen dat Groenland een vergeten gebied is, zeker niet vanuit een Scandinavisch perspectief. De afgelopen jaren is er steeds meer aandacht gekomen voor een van de grootste eilanden ter wereld. Veel mensen, behalve de Scandinavisten onder ons natuurlijk, vergeten echter dat Groenland wettelijk gezien onderdeel is van Denemarken. En hoewel het eiland wel autonoom is, is het nog zeker niet zelfstandig.

Tekst: Eva van Maanen // Beeld: Gilles Tijmes

Iemand die dit niet is vergeten, is Donald Trump. Nog niet zo heel lang geleden wilde hij Groenland immers kopen van Denemarken. Groenland zou namelijk meerdere voordelen met zich meebrengen. Al in de Tweede Wereldoorlog plaatsten de nazi's hier weerstations en kreeg de VS daarnaast tijdelijk het recht van Denemarken om het eiland te verdedigen, onder licht protest van Groenland. In 1946 probeerde de VS het eiland te kopen, maar zonder succes. Vanwege de strategische ligging en de dreiging van de Koude Oorlog, kreeg het land wel toestemming om hier militaire acties te ondernemen. Er is in de jaren zestig zelfs een volledige stad én nucleaire basis gebouwd onder het ijs. Het project bleek uiteindelijk onpraktisch en is stopgezet, waarna er decennialang weinig veranderde.

Trump zou volgens *The Washington Post* 1.700 miljard dollar geboden hebben, bijna 552 keer zoveel als het BBP van Groenland en meer dan vier keer zoveel als dat van Denemarken. En hoewel dit aanbod meteen is afgewezen, heeft Denemarken wel toegezegd bereid te zijn tot een intensievere samenwerking op Groenland. Dit gigantische bedrag illustreert heel duidelijk hoe landen een steeds groter belang hebben bij een eigen aandeel in het Arctische gebied.

Maar niet alleen de strategische ligging is een belangrijke factor in de toenemende interesse in Groenland. De laatste jaren zijn er ook een hoop belangrijke stoffen en mineralen aangetroffen, die vanwege de klimaatverandering een stuk makkelijker te delven zijn. Daarnaast zorgt het smelten van de ijskappen op de Noordpool voor kortere handelsroutes in het Arctische gebied. Dit is een zeer competitieve strijd omdat deze route aanzienlijk korter is dan de huidige trajecten. Hierdoor wordt het in één klap veel makkelijker en sneller om te handelen met die kant van de wereld. Groenland heeft nu een nóg strategischere positie gekregen omdat het voor een groot deel langs deze route ligt. Er zijn steeds meer ogen op het eiland gericht omdat veel landen ook van deze tijdwinst willen profiteren en daarom een plekje

langs deze handelsroute willen bemachtigen.

De klimaatverandering brengt nog meer met zich mee: landbouw. Agricultuur heeft op het eiland een zeer korte geschiedenis: het is nog maar honderd jaar geleden dat men hier gras zaaide en schapen ging houden. Door de extreme weersomstandigheden was er eigenlijk niets anders mogelijk. Hoewel Groenland nog steeds een vrij extreem klimaat heeft, heeft er in de recente jaren toch een grote verandering plaatsgevonden en is het nu mogelijk om gewassen als aardappelen en rapen te telen, evenals andersoortig vee te houden. Dit brengt op zijn beurt weer allerlei gevaren en onzekerheden mee als ongedierte, ziekten en invasieve soorten. Daarnaast heeft Groenland ook te maken met onvoorspelbaar weer, maar over het algemeen zitten er veel voordelen aan als Groenland een stukje meer zelfvoorzienend wordt. Hierdoor hoeven er minder producten geïmporteerd te worden en is het eiland minder afhankelijk van het buitenland/Denemarken wat betreft de voedselvoorziening. Daarnaast brengt het ook een economisch voordeel met zich mee als boerderijen zich niet hoeven te beperken tot gras en schapen.

Het lijkt daarom soms bijna alsof er een nieuw land aan het ontstaan is, wat op zijn beurt veel druk met zich meebrengt. Er is al meer dan vijftien jaar een lang, ingewikkeld en meeslepend proces gaande, ontstaan door een grote meerderheid van Groenlandse bewoners die pleiten voor volledige zelfstandigheid en onafhankelijkheid van Denemarken.

Bovengenoemde kwestie heeft namelijk niet alleen een economisch motief, maar brengt ook een lange en traumatische geschiedenis met zich mee. De Deense overheid heeft de oorspronkelijke bewoners namelijk jarenlang onderdrukt en heeft voor ernstige misstanden gezorgd, dat nog tot op de dag van vandaag niet voorbij is. Zo zijn er na de Tweede Wereldoorlog talloze kinderen bij hun families weggehaald, werden de Groenlanders gedwongen te verhuizen, en probeerde Denemarken de Groenlandse economie hevig

te beïnvloeden. Dit had als gevolg dat er een toename in zelfmoord, alcoholmisbruik en geweld plaatsvond. Daarnaast is er bij zo'n 4.500 Groenlandse vrouwen en meisjes in de periode van 1960 tot 1991 ongewild een spiraal geplaatst, en bleek dit te zijn doorgezet nadat de overheid hier naar verluidt mee was gestopt. Een recent geval kwam zelfs in 2018 nog aan het licht.

Naast deze ernstige misstanden spelen er nog andere problemen op het eiland. De meeste Groenlanders zijn namelijk absoluut niet tevreden met de eerder genoemde nieuwe economische ontwikkelingen. Zij hebben daarom bij de (vervroegde) verkiezingen met meer dan een derde van de stemmen de socialistische partij Ataatigiit verkozen. Ataatigiit is, net als vier van de zeven andere partijen in Groenland overigens, voor volledige zelfstandigheid.

De aanleiding voor deze verandering is onder andere de Kuannersuit-mijn, die bedoeld was voor het delven van zeldzame aardmetalen en uranium. In tegenstelling tot de vorige regerende partij Siumut, die al sinds 1979 bijna onafgebroken aan de macht was, is Ataatigiit namelijk tegen het openen van deze mijn. De mijn is op dit moment in handen van het Australische bedrijf Energy Transition Minerals en een Chinese investeerder, tevens een goed voorbeeld van het internationale vergrootglas waar Groenland op dit moment onder ligt. De verkiezingsoverwinning van Ataatigiit had grote negatieve gevolgen voor het in gebruik nemen van deze mijn en nu Groenland ook het opgraven van uranium vanwege de radioactieve uitstoot en negatieve impact op het klimaat heeft verboden, is de toekomst van Kuannersuit vrij onzeker geworden.

Bronnen over de toekomst van de mijn zijn schaars. Er wordt nog steeds over de mijn gesproken alsof het ieder moment open kan gaan, maar tot op heden is dit nog niet gebeurd.

Er is dus een sterke drang van Groenland om onafhankelijk te worden, iets wat de afgelopen jaren een steeds realistischer plaatje lijkt te worden. Tegelijkertijd is Groenland op dit moment nog niet zelfstandig genoeg om op eigen houtje verder te gaan, zonder hier iets voor in te moeten leveren. Zo wordt de helft van hun overheidsbudget nu bijvoorbeeld nog gefinancierd door Denemarken, en mist het eiland inkomsten door Kuannersuit niet in gebruik te nemen. Er zijn dus best een hoop mogelijkheden voor Groenland om sterker en onafhankelijker te worden, maar die gaan voorlopig nog niet samen met de klimaatkwestie.

Fun Facts

- De gekleurde gebouwen op Groenland hadden vroeger allemaal een andere functie. Rode huizen waren bestemd voor kerken, scholen, handel en hun personeel. Geel was voor ziekenhuizen en hun medewerkers, Groen voor alles en iedereen die met elektriciteit te maken had, blauw voor de visserij en politiebureaus waren zwart.

- Groenland heeft geen wegen die de dorpen op het eiland met elkaar verbindt, en het reizen tussen de verschillende plekken kan dan ook alleen per boot, vliegtuig, helikopter, sneeuwscooter of hondenslee worden gedaan.

Kijktips

Het vierde seizoen van de Deense serie *Borgen* speelt zich voor het overgrote deel af op Groenland. De serie is natuurlijk wel fictief, maar sluit tegelijkertijd wel aan bij de bestaande problemen en kwesties die spelen. *Borgen - riget, magten og æren* is te vinden op Netflix.

The Fight for Greenland is een documentaire gemaakt door 2Doc, waarin vier jonge Groenlanders gevolgd worden in de onafhankelijkheidsstrijd die zij, ieder op hun eigen manier, voeren.

Foutieve uitspraken van Pippi Langkous

Veel mensen zullen haar wel kennen: Pippi Langkous. Ze is een fictief figuur bedacht door de Zweedse kinderboekenschrijfster Astrid Lindgren en is internationaal bekend. De boeken zijn naar meer dan vijftig talen vertaald en de films en de televisieserie zijn ook in meerdere landen uitgebracht. Doordat zo veel mensen het Zweedse kinderfiguur kennen, zijn er ook bepaalde uitspraken van haar bekend geworden.

Er zijn echter ook uitspraken die aan Pippi worden toegeschreven die helemaal niet van haar zijn.

Tekst: Daniek Visser // beeld: Gilles Tijmes

Er zijn veel werken over Pippi Langkous verschenen: het eerste boek over het Zweedse meisje werd voor het eerst uitgegeven in 1945. Later zijn er nog twee boeken over haar uitgebracht. Daarnaast zijn er ook nog acht korte verhalen over Pippi verschenen, waarvan een verhaal ook liedjes bevat. Ook zijn er toneelstukken opgevoerd en zijn er strips van het meisje met de rode vlechten verschenen in het Zweedse kindertijdschrift *Klumpe Dumpe*. Bovendien zijn er ook speelfilms, een televisieserie en tekenfilms in verschillende talen uitgebracht.

Doordat Pippi Langkous wereldwijd zo bekend is, is het niet gek dat veel uitspraken van haar ook bekend zijn. Op de website van Astrid Lindgren (www.astridlindgren.com) is er zelfs een kopje gewijd aan de uitspraken van Pippi. Naast uitspraken die ze wel gedaan heeft, zijn er ook uitspraken die niet van haar zijn. Niet elke *misquote* is even bekend en niet van elke is de oorsprong bekend.

“Det har jag aldrig provat förut, så det klarar jag helt säkert! - Ik heb het nog nooit gedaan, dus ik denk dat ik het wel kan!”

Allereerst misschien wel een van de bekendste foute uitspraken van Pippi: “Det har jag aldrig provat förut, så det klarar jag helt säkert!” (“Ik heb het nog nooit gedaan, dus ik denk dat ik het wel kan!”) Hoewel deze uitspraak veel terug te vinden is als uitspraak van Pippi, heeft Astrid Lindgren deze dus niet bedacht. De vraag is dan natuurlijk waar deze uitspraak dan wél vandaan komt. Martin Jørgensen, medewerker bij Hjørring Bibliotek, deed hier onderzoek naar en heeft deze vraag gesteld aan het bedrijf dat verantwoordelijk is voor de werken van Astrid Lindgren. Als antwoord kreeg hij dat er een vermoeden was dat Pippi deze uitspraak doet in een Nederlandse nasynchronisatie van een van de films of afleveringen van de serie. Jørgensen heeft toen navraag gedaan bij Richard Thiel, die werkt voor kjoek.nl, een Nederlandse website over kinderboeken. Hij kon dit vermoeden niet bevestigen: ook in de Nederlandse vertalingen en nasynchronisaties doet Pippi deze uitspraak niet. Het is dus niet bekend waar de uitspraak vandaan komt. Er is een uitspraak die wel bedacht is door Lindgren, die op deze foutieve uitspraak lijkt. Als Tommy vraagt of Pippi piano kan spelen, antwoordt zij: “Hoe zou ik dat kunnen weten, als ik dit nog nooit

gedaan heb?” Wellicht bestaat er een verband tussen deze twee uitspraken, maar deze is tot op heden niet aangetoond.

Naast deze *misquote* zijn er nog meer foutieve uitspraken van Pippi. Zo is “Lass dich nicht unterkriegen. Sei frech, wild und wunderbar.” (“Laat je niet kisten. Wees brutaal, wild en wonderbaarlijk.”) ook niet van het Zweedse meisje. Deze uitspraak is afkomstig uit Duitsland. Jochen Mariss, een Duitse auteur, heeft deze tekst op een kaart gezet, onder een foto van een kind dat verkleed is als Pippi. Een andere uitspraak is “I am the sea and nobody owns me.” (“Ik ben de zee en niemand bezit mij.”). Pippi doet deze uitspraak wel in de Canadese tekenfilmserie over haar, maar deze tekst is niet geschreven door Astrid Lindgren.

“Sei frech, wild und wunderbar -
Wees brutaal, wild en wonderbaarlijk”

“I am the sea
and nobody owns me -
Ik ben de zee
en niemand bezit mij”

Ondanks de bekendheid van Pippi Langkous kloppen dus niet alle uitspraken van haar die op het internet staan. Doordat er zo veel publicaties zijn die ook nog eens in veel talen beschikbaar zijn, is het niet verwonderlijk dat er uitspraken bekend worden die niet door Astrid Lindgren geschreven zijn. Wellicht komt dit door foutieve vertalingen of door verkeerde interpretaties van de (vertaalde) boeken, films et cetera die over Pippi verschenen zijn. Het is dus belangrijk om voorzichtig te zijn met het gebruiken van uitspraken van Pippi Langkous die je op het internet vindt, omdat deze zomaar niet oorspronkelijk van haar zouden kunnen zijn.

Bronnen

Jørgensen, Martin. “Det har Pippi aldrig sagt”. *Hjørring Bibliotekerne*, 15 april 2021, <https://hjbib.dk/nyheder/tillykke/det-har-pippi-aldrig-sagt>, geraadpleegd op 2-3-2023

Van Wijnen, Marloes. “Deze beroemde uitspraak van Pippi Langkous deed ze zelf... precies nooit?” *Linda*. 6 oktober 2022, www.linda.nl/lifestyle/films-series/beroemde-quote-niet-van-pippi-langkous, geraadpleegd op 6-3-2023.

~~et nog nooit~~
~~lus ik denk dat~~
~~al jag!~~
kunna veta det,
~~aldrig här försökt?~~
vara väldigt snäll

Reizen

Noordwaarts!

De Zweedse natuur in optimale vorm

Tekst & beeld: Noa Evers

29 januari, 07:00 uur,
locatie: Göteborg, Zweden.

Het is 's ochtends vroeg en even word ik geconfronteerd met wat voor een luxe leven ik heb geleid sinds mijn uitwisseling in Zweden van start is gegaan. Het om zes uur 's ochtends opstaan en de reis met het openbaar vervoer naar Amsterdam is vervangen door colleges die niet vroeger beginnen dan 10:15 uur 's ochtends en een tramritje van vijf minuten naar de universiteit. Daarom is het ook geen verrassing dat het opstaan om zeven uur 's ochtends momenteel aanvoelt als een dubbele aanslag op mijn lijf. De gedachte aan het verkennen van de mooie Zweedse natuur krijgt mij echter toch zo ver om mezelf uit bed te slepen. Een uur later zit ik met mijn vriend en mijn schoonmoeder in de auto en begint onze reis naar het noorden. Het enige dat we hebben afgesproken is om zo ver mogelijk noordwaarts te rijden binnen de tijdspanne van twee dagen, dus een spontaan tripje zou je het wel kunnen noemen. Nadat we Borås gepasseerd zijn en besloten hebben dat Östersund onze stip aan de horizon wordt, komen we terecht op een weg die oneindig lang door lijkt te gaan en omgeven is door bomen, bomen en nog eens bomen. Als we Vänern, het grootste meer in Zweden, passeren, kijk ik met bewondering om mij heen. Het is onder andere dit fenomenale beeld van Zweden dat mij twee jaar geleden over de streep heeft getrokken om Zweeds te gaan leren, en nu krijg ik het eindelijk met mijn eigen ogen te zien. Göteborg ligt ondertussen al ver achter ons en de drukke, stadse sfeer is vervangen door de kalmte en de schoonheid van de Zweedse naaldbossen.

Eenmaal aangekomen in Vemdalen worden we uiteindelijk toch gegroet door een wonderlijk sneeuwparadijs. Tot onze verbazing moeten we namelijk dik zeven uur rijden vanaf Göteborg voordat we een volwaardig pak sneeuw tegenkomen, wat ons toch wat bewuster maakt van de gevolgen van klimaatverandering die steeds zichtbaarder lijken te worden. Het feit dat we zo ver naar het noorden moeten reizen om sneeuw tegen te komen op

een winterse dag in Zweden hadden we niet verwacht. De auto wordt even geparkeerd en ik stap uit de auto om al het moois om mij heen te bewonderen. Hetgeen dat mij het meeste is bijgebleven is de absolute stilte die mij omringde en de witte sneeuw die mooi uitsprong op de groene naaldbomen.

Eenmaal in Klövsjö aangekomen is het tijd voor een pauze en kunnen we volop genieten van de winterse schoonheid. We passeren ondertussen meteen een lokale supermarkt om onze voorraad van niet al te gezonde versnaperingen aan te vullen. Dat er hier een andere sfeer hangt dan in de grote Zweedse steden wordt al snel duidelijk wanneer we begroet worden door een onbekende Zweed. Ik geniet ten volle van dit voor Zweedse begrippen overweldigende intieme contact en groet de beste man terug.

Ondertussen wordt het langzamerhand tijd om een overnachting te regelen, en na een lange tijd Airbnb's afgespeurd te hebben (wellicht een beetje last-minute) weten we een slaapplek te vinden in Svenstavik. Het is nu middernacht geweest en de enige verlichting die we tegenkomen komt van de met kerst-

verlichting versierde *stuga's* die we overal onderweg al tegen zijn gekomen. Vanaf daar gaan we de volgende dag in de richting van de Noorse grens rijden. We willen namelijk nog even kunnen genieten van de sneeuw en de natuur voordat we terug naar huis rijden. Eenmaal aangekomen bij de Airbnb om half een 's nachts worden we verwelkomd met de sleutel van de kamer die van buiten in het slot is gelaten: een maar al te bekende getuigenis van Scandinavisch vertrouwen in de ander.

De volgende dag bereiden we ons voor op de reis terug naar Göteborg. Een van de hoogtepunten van de reis is absoluut het moment waarop de weg uit het niets bedolven wordt door rendieren. Uit het niets duiken ze op en zijn ze overal om de auto heen te zien. We rijden langzaam door en proberen de rendieren niet al te veel te storen. We zijn uiteindelijk te gast in hun leefgebied en daar moet respect voor getoond worden. Dit is een beeld dat ik tot op dat moment enkel op een beeldscherm had gezien, maar nu kon ik deze prachtige dieren dan eindelijk in het echt bewonderen. Daarnaast weten we ook drie elanden te spotten in de naaldbossen langs de weg, nadat mijn schoonmoeder onverwachts "alce!"² roept. De kans om een eland in het wild te zien willen we niet voorbij laten gaan, dus al snel wordt de auto omgekeerd en rijden we langzaam terug om de eland hopelijk te kunnen zien. Na lang gezocht te hebben weten we de eland te vinden en worden we verrast door een tweede eland en een kalf dat haar vergezelt. Zij zijn zich uiteraard ook bewust van onze aanwezigheid en na een aantal minuten verdwijnen ze het bos weer in. De korte ontmoeting met deze prachtige dieren is iets wat mij echter altijd bij zal blijven.

We komen 's avonds om middernacht weer aan in het oude vertrouwde Göteborg waar we vermoeid op het bed ploffen. De koffer gaat open, de kleding gaat weer de kast in en het enige dat er overblijft van deze prachtige reis zijn de foto's op mijn camera. De Zweedse naaldbossen liggen ondertussen weer honderden kilometers achter ons en het normale leven gaat weer van start.

1 - De typisch gekleurde houten huisjes die je overal in Zweden tegenkomt (voornamelijk buiten de grote steden) en die meestal gebruikt worden als vakantiehuisje.

2 - Het Portugese woord voor 'eland' (for the record: mijn schoonmoeder is Braziliaans. We lopen niet woorden in willekeurige talen naar elkaar te roepen).

Muziek

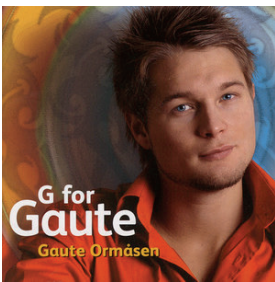
Muziektips

Over de hele wereld wordt prachtige muziek gemaakt, zo ook in de Noordse landen. In dit artikel zal ik voor de vijf grote 'Scandinavische' talen drie verschillende nummers in de schijnwerpers zetten. Per taal zal ik kijken naar een klassieker van voor 2010, een recent nummer uit 2020-2023 en nog een derde nummer dat wat mij betreft ook wat aandacht verdient.

Houd er rekening mee dat ik vooral pop-, folk- en indiemuziek luister en dat dit artikel dus lekker subjectief is. Ik heb desondanks geprobeerd om nummers uit te kiezen die niet te veel op elkaar lijken. Veel luisterplezier!

Tekst: Luca Bos

Noors

Klassieker:

Kjærlighet er mer enn forelskelse

Gaute Ormåsén - 2006

In 2006 bracht Gaute Ormåsén het nummer 'Kjærlighet er mer enn forelskelse' uit. Het was direct een hit in Noorwegen. In dit emotionele nummer zingt Gaute over zijn partner die gevoelens voor hem aan het verliezen is. Hij drukt haar op het hart dat hij altijd van haar zal blijven houden, zelfs als zij niet meer van hem houdt. Een perfect nummer voor een gebroken hart.

Een leuk feitje over de artiest is dat hij in 2022 deelnam aan het Eurovisie Songfestival namens Noorwegen. Dit deed hij samen met Ben Adams als 'Subwoolfer' met 'Give That Wolf A Banana'. Verstopt in een geel wolvenpak wisten ze met dit hysterische lied de 10^e plaats te behalen. Omdat ze in de pakken onherkenbaar waren, is er lang speculatie geweest over de echte identiteit van de twee zangers. Er werd lang gedacht dat het Ylvis was, de makers achter 'What Does The Fox Say?'. In februari 2023 werden Gaute en Ben tijdens de Noorse nationale selectie voor het Eurovisie Songfestival ontmaskerd.

Nieuw:

Eg e glad i deg

TØFL - 2022

De pop-rock band TØFL uit Stavanger werkt hard aan hun carrière. Ze zingen in het Stavanger dialect, een herkenbaar dialect vanwege het gebruik van de skarre-r (een harde letter 'R' in de keel), terwijl het grootste deel van Noorwegen de rulle-r gebruikt (een rollende 'R' voor op de tong). Op 30 september 2022 kwam hun debuutalbum 'Eg fins, WTF?!' uit. Dit album is een vrolijke ode aan het leven, met al haar pieken en dalen. Mijn favoriete nummer van het album is 'Eg e glad i deg'. De zanger durft in dit nummer niet 'Ik hou van jou' te zeggen tegen een vriendin, bang dat het de hele vriendschap kapot zou maken. Toch is het nummer heel upbeat en vrolijk. Het nummer eindigt triomfantelijk, nadat de zanger uiteindelijk 'Ik hou van jou' durft te zeggen.

Honourable mention:

Beklager

Ballinciaga - 2022

De jongens van Ballinciaga stonden in 2022 regelmatig op nummer 1 in de Noorse hitlijsten. Verscholen achter roze maskers maakt het trio de beste 'Russeusikk'. In het examenjaar van de Noorse middelbare wordt de 'Russetiden' gevierd. Over dit Noorse gebruik zou ik nog een heel artikel kunnen schrijven, maar deze tijd wordt gekenmerkt door feestende leerlingen, heel veel alcohol en een feestbus waarmee door de stad gereden wordt. Voor deze leerlingen is 'Russeusikk' dan ook een perfecte uitlaatklep. Deze muziek bestaat vaak uit een elektronische beat met een tekst over seks, drugs en alcohol. In het nummer 'Beklager' betuigen de jongens van Ballinciaga spijt over alle dingen die ze onder invloed van alcohol en drugs uithalen op een feest, zonder dat hun moeder dat weet. Sorry mama...

Zweeds

Klassieker:
Fångad av en stormvind
Carola - 1991

In 1991 wint Carola het Eurovisie Songfestival met het nummer 'Fångad av en stormvind'. Het vrolijke nummer beschrijft het gevoel gevangen te zijn door een storm van verliefdheid. Carola is een van de bekendste Zweedstalige artiesten, met een groot repertoire aan prachtige muziek! Het nummer

behaalde in 1991 samen met Frankrijk de gedeelde eerste plaats. Nadat in 1969 vier landen het festival hadden gewonnen, werd er een tie-breaker regel ingevoerd. Aangezien Carola vaker 12 punten had gekregen, ging zij met de trofee naar huis. Carola is in Zweden een controversieel figuur vanwege haar geloof. Ze praat namelijk veel over God en is deel van de kerk Livets Ord; een kerk die in Zweden veel kritiek heeft gekregen, omdat het op een sekte lijkt.

Nieuw:
Komplicerad
Miss Li - 2020

OOEWURM ALERT!! Ze drinkt te veel, kan geen compromissen sluiten en heeft mood swings. In 'Komplicerad' zingt Miss Li over alle redenen waarom je niet verliefd op haar moet worden; ze is namelijk nogal gecompliceerd. Onder alle ironie in de songtekst schuilt een onzeker meisje dat hoopt dat iemand van haar 'gecompliceerde' kanten zal kunnen houden. Het nummer is een perfect popliedje en het refrein blijft nog dagen in je hoofd zitten. Miss Li zong in het begin van haar carrière voornamelijk in het Engels, maar is nu overgeschakeld naar het Zweeds. Ze heeft haar Engelse roots niet volledig achtergelaten: voor de liefhebber is er ook een Engelse versie die 'Complicated' heet, maar ik vind (niet geheel verrassend) de Zweedse versie de beste!

Honourable mention:
Seven eleven
Norlie & KKV - 2019

Het raam staat open en de stadse geluiden van Stockholm vloeien naar binnen. Het is het begin van de zomer en Norlie & KKV liggen naast hun partner in bed. In 'seven eleven' wordt gezongen over een simpele vorm van liefde: Gewoon samen zijn, samen naar de 7-Eleven gaan, samen muziek luisteren en samen in bed liggen. Het nummer legt het gevoel van jong zijn vast, alle keuzes liggen nog open en het leven is soms verwarrend, maar ze vinden rust bij elkaar. Je denkt bij Scandinavië waarschijnlijk niet aan zwoele zomers, maar ook tijdens de Scandinavische zomer wordt er genoten van het lekkere weer en de lange dagen. Dit nummer is een perfecte toevoeging aan dat warme gevoel.

Deens

Klassieker:
Smuk som et stjernes kud
Olsen Brothers - 2000

In 2000 winnen de Olsen Brothers het Eurovisie Songfestival met het nummer 'Fly On The Wings Of Love'. In Nederland was hun winst echter niet live op televisie te volgen. De finale vond plaats op 13 mei 2000, de dag van de Vuurwerkkramp in Enschede. Dit is de enige keer dat een Eurovisie finale niet live is uitgezonden in Nederland. 'Smuk som et stjernes kud' is de Deense versie

van dit nummer. Deze vrolijke ode aan de liefde doet vanwege de trommels en fluit soms wat Afrikaans aan. Vlieg op de vleugels van de liefde mee over de Deense savanne met de Olsen Brothers.

Nieuw:

Den Dejligste Boy

Benjamin Hav - 2021

Als je op zoek bent naar een Deense partyhit ben je met 'Den Dejligste Boy' aan het goede adres. Tijdens het luisteren waan je je in een Kopenhaagse club. Benjamin vindt in de mensenmassa de ogen van een mooie jongen waar hij daarna mee danst. Benjamin vindt zijn origine in de rap, een element wat ook in dit nummer naar voren komt. Daar komt ook bij kijken dat de tekst niet altijd even logisch is, maar als je daar doorheen kijkt, zie je dat het nummer over de jacht in de club gaat. De mix van rap en electropop vult elkaar heel goed aan. Een perfect nummer om op in te drinken!

Honourable mention:

Pilfingerdansen - remix

Sigurd Barrett - 2020

Een nummer met de prachtige songtekst: "Fliep flap flubberdup" kan alleen maar goed zijn. Dit liedje is een remix van Sigurd Barrett's 'Pilfingerdansen' uit 1999. Sigurd Barrett is in Denemarken bekend van het kinder tv-programma 'Sigurds Bjørnetime'. Op 4 oktober 2020 werd op Dumpert een filmpje geplaatst waar Kanye West rapt op dit nummer. Het filmpje ging viraal en hierdoor kwam het nummer in oktober 2020 zelfs op de 23e plaats in de Nederlandse Top 40 terecht. Het leuke aan het nummer is dat het onder elk filmpje wel lijkt alsof men op de beat danst. De tekst van het nummer is dan wel onzin, maar het Deense accent is duidelijk te horen. Ik fliep flap nog wel even verder!

Fins

Klassieker:

Ievan Polkka

1928/1996

'Ievan Polkka' is een Fins nummer uit 1928, geschreven door Eino Kettunen. Het nummer wordt gezongen in het Kareliëse dialect en gaat over Eva, een meisje dat 's nachts het huis uitsluit om de hele avond met de zanger de polka te dansen. De bekendste versie van dit nummer is de acapella versie van Loituma uit 1996. Op 26 september 2006 wordt het filmpje 'Leek Spin' op YouTube

geüpload. In dit filmpje draait een meisje uit de anime-serie Bleach met een prei op de melodie van Loituma's Ievan Polkka. Dit was een van de eerste grote memes in de geschiedenis. Een versie van de zangeres Hatsune Miku vergaarde nog meer populariteit en belandde zelfs in Just Dance 2016.

Nieuw:

GAY

Benjamin Peltonen - 2022

De titel van 'GAY' spreekt voor zich. Benjamin Peltonen zingt dat er een nieuwe tijd aangebroken is waar queer liefde normaal is, en iedereen die het daar niet mee eens is, heeft pech. Benjamin heeft in het nummer kritiek op de conservatieve samenleving waar homoseksualiteit nog steeds niet volledig geaccepteerd is. De ironie spat van de tekst af; de Finse versie van Thierry Baudet wordt door het slijk gehaald en de stentijd moet eens afgelopen zijn, aldus Benjamin. Hij sluit het nummer af met een statement: 'Durf uit de kast te komen, want er zijn genoeg anderen die van je zullen houden voor wie je bent.'

Honourable mention:

Frendi

Mouhous - 2019

'Frendi' is een donker hip-hop nummer over eenzaamheid. In de drukke wereld van tegenwoordig heeft niemand tijd om vrienden te zijn, wat ervoor zorgt dat de jongens van Mouhous eenzaam worden en zich vergrijpen aan drank en drugs. In het refrein zingen ze: 'Ik wou dat ik een vriend als mezelf had'. Ondanks de donkere songtekst heeft het nummer een goede beat en melodie, wat het een perfect nummer voor de club maakt. Die eenzaamheid is eigenlijk wel typisch voor de introverte Finnen. In een land dat bekend staat als het 'gelukkigste land ter wereld' is het soms best lastig om te praten over depressieve gevoelens. Bij het aantal zelfmoorden per 100.000 inwoners scoort Finland nog steeds hoger dan het Europese gemiddelde.

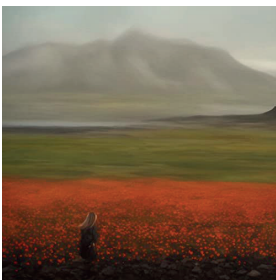
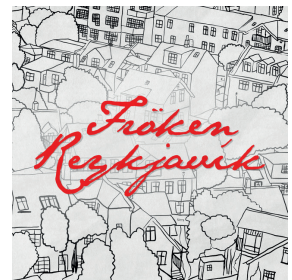
IJslands

Klassieker:

Fröken Reykjavík

Friðrik Dór - 2016

Oké dit is dan geen klassieker, maar ik ken maar weinig oude IJslandse muziek. 'Fröken Reykjavík' verdient daarentegen wel de aandacht. Toen ik in 2016 op IJsland was, hoorde je dit nummer overal op de radio. In het nummer wordt de hoofdstad Reykjavík gepersonifieerd tot een prachtige vrouw, waar Friðrik Dór verliefd op is. Dit toont de liefde van de zanger voor zijn thuisstad. In het nummer komen verschillende bekende plekken in Reykjavík voorbij, waaronder de winkelstraat Austurstræti, het standbeeld van Arnarhóll en het Hljómskála Park. Het is een rustig popnummer met akoestische, maar ook elektronische invloeden. Een fijn nummer voor een lange IJslandse roadtrip.

Nieuw:

Það vex eitt blóm fyrir vestan

Fjallabræður - 2023

Dit betoverende nummer wordt gezongen door het IJslandse mannenkoor Fjallabræður. Het nummer is gebaseerd op een gedicht van de IJslandse dichter Steinn Steinarr en is al meerdere malen gecoverd. In het westen van het land groeit één enkele bloem. Deze bloem luidt de lente in en kenmerkt de hoop voor betere tijden. Na de lange donkere winter is het eindelijk tijd dat

zon terug komt. Dit gevoel van hoop raakt mij heel diep en ik word zelf altijd emotioneel van dit nummer. Doordat het nummer door een koor gezongen wordt, voelt het heel groots, wat alleen maar bijdraagt aan dit gevoel. Op het moment van schrijven heeft het nummer nog geen 8000 streams op Spotify, erg jammer, want het is een prachtig nummer!

Honourable mention:

Þú hefur dáleitt mig

Aron Brink - 2017

'Þú hefur dáleitt mig' deed in 2017 mee aan Söngvakeppnin, de IJslandse selectie voor het Eurovisie Songfestival. Het nummer is intens vrolijk en perfect voor een mooie zomerdag. Het nummer bleef toen ik het voor het eerst hoorde zo lang in mijn hoofd zitten, dat ik de volledige songtekst in het IJslands uit mijn hoofd leerde. Ik kan hem overigens nog steeds volledig meezingen. Aron vergelijkt de persoon waar hij over zingt met het noorderlicht. Die verandert zijn wereld in een prachtig sprookjesland. Het nummer is heel blij en heel cheesy, maar die gevoelens komen nou eenmaal kijken bij verliefdheid!

Luister alle liedjes uit dit artikel op Spotify door de onderstaande QR-code te scannen:

Cultuur

Uitmuntend

De Noordse munt is een langzame dood aan het sterven. Een toename in pinbetalingen, online transacties en nu ook inflatie maken de munten steeds minder nuttig. Ik klink wellicht als een romanticus, gericht op het vastleggen van dat waardevolle stukje cultuur voordat het een stille dood ondergaat in de nevel van de geschiedenis. Toch heb ik vreemd genoeg totaal geen moeite met het verdwijnen van contant geld, hoewel ik mij ook bewust ben van het belang ervan. Ikzelf betaal ook nooit meer met een biljet, laat staan die paar tien- of twintigcentmuntjes in mijn bezit; of nog erger die ene één cent die je hebt weten te krijgen in Duitsland. En toch, ondanks alles, schrijf ik hier een ode aan de Noordse munt.

Tekst & beeld: Rick van Staten

Laten we beginnen met het schrijnendste voorbeeld, de vijf muntjes van de IJslandse kroon - de 1, 5, 10, 50 en 100 kroonmunten. Sinds de economische crisis van 2008 is de IJslandse kroon nooit meer echt sterk geworden en wordt nu gedeeltelijk ook kunstmatig laag gehouden om toerisme aan te moedigen. De munt van 1 kroon is dan ook maar 0,0067 euro waard - praktisch gezien dus helemaal niks. Toch zijn alle vijf de muntjes kleine kunstwerkjes. Elk dragen op de voorkant een lokaal dier - een kabeljauw, twee dolfijnen, vier lodden, een strandkrab en een snotolf. Op de achterkant staan de vier beschermheiligen, *landvættirnir*, van IJsland: de draak, de adelaar, de stier en de reus. De ontwerpen zijn minimalistisch, modern en tegelijkertijd uiterst gedetailleerd. Zeker de stilering van de *landvættir* verdient een aandachtig oog, een viertal bestaand uit zeer simpele vormen en lijnen zorgt voor een krachtig en duidelijk beeld. Een zekere standvastigheid en stabiliteit lijkt er bijna mee uitgedrukt te worden - ondanks de soms nogal fragiele aard van de IJslandse kroon zelf.

De Zweedse munten hebben daarentegen weinig te bieden. Het prachtige hoofd van Carl Gustav mag dan wel een kant bedekken, aan de andere kant prijken alleen de welbekende drie kronen. Het gekozen lettertype verdient ook waardering, maar spanning ende sensatie mist. Alhoewel, oordeel niet te snel. Want in de nieuwe serie is een muzikale verwijzing verschuilt, en ook nog eens naar Ted Gärdestad en zijn bekende nummer 'Sol, vind och vatten'. De titulaire drie elementen komen dan ook in zéér gestileerde vorm voor. Een krans van zonnestrallen op de 1, zwierige winden op de 2 en een aantal golfjes op de 5 kronenmunt. Helaas dus niets op de 10, waarvan het ontwerp nog stamt uit de vorige serie. Weinig andere landen durven verwijzingen te maken naar muziek op hun geld, laat staan een popnummer uit 1973. Het iconische nummer van Ted verdient echter deze bijzondere plek, ondanks dat de verwijzing net zo onzichtbaar is als de *lyd* in het logo van DR *lyd* (ja, kijk er nog maar eens goed naar).

Iets naar het westen bewegend bevinden we ons in Noorwegen, die de 1, 5, 10 en 20 kronen in muntvorm hebben. Het meest opvallende zijn de munten van 1 en 5 kronen, die namelijk elk een gat hebben. Gaten in munten vind ik zelf een van de meest vermakelijke dingen. Er is weinig op deze wereld wat mij meer vreugde brengt dan een klein koperen muntje met een nog kleiner gaatje. Je kan er bijvoorbeeld doorheen kijken! Goed, ik moet mij verontschuldigen voor deze zijtak, hopelijk zijn wij allen dankzij de colleges van Zwiep aan zijweggetjes gewend geraakt.

Laten we toch nog even blijven bij die doorboorde muntjes, maar nu wel kijkend naar hun ontwerp. Er is sprake van een plantenmotief. De munt van 1 kroon heeft een soort *rosemåling* (welbekend onder Nordommers onderhand), terwijl de munt van 5 kronen een strook corinthisch-ogende blaadjes heeft. De twee waardevolle munten hebben allebei, zoals wel vaker bij koninkrijken gebeurt, een portret van de koning, Harald V. De 10 kroonmunt heeft een gestileerde staafkerk. Door de stiling wordt het bijna een modern geometrische compositie, maar een staafkerk is het duidelijk wel. Op de munt van 20 kronen staat de voorkant van een markant vikingschip afgebeeld. Het zijn iconen van de Noorse geschiedenis en cultuur, die prachtig en simplistisch verwerkt zijn in de kleine muntjes.

Het gatengala is nog niet voorbij, wees niet getreurd, want ook Denemarken heeft gaatjes in zijn munten. En ik wil het eigenlijk niet zeggen, omdat het als IJslands- en Zweedslerende voelt als verraad, *maar de Deense kroon heeft de mooiste munten van het Noorden*. Het voelt nu alsof ik mijn mond en toetsenbord moet wassen met zeep, maar ik moet het toch erkennen. Laten we beginnen bij de minste, qua waarde én design – de 50 øre. Denemarken heeft als enige land nog øre, ondanks dat het een waarde heeft van 0,07 euro. Deze munt is dan ook niet zo heel speciaal. Er staat simpelweg heel groot 50 øre op in een nogal eigenaardig, bijna circus-achtig lettertype met daarboven een hartje (verwijzend naar het wapen van Denemarken; drie leeuwen omringd door harten). De achterkant heeft simpelweg een kroon. Nu gaan we in zevenmijlslarzen door de andere heen; in Denemarken hebben de munten van 1, 2 en 5 kronen en die van 10 en 20 kronen namelijk hetzelfde design. De munten van 1, 2 en 5 kronen hebben een gat, waar de Denen goed gebruik van maken. Er wordt gebruikgemaakt van circulaire patronen – en tekst, met op de voorkant traditionele golfjes. Op de achterkant staat het koninklijke monogram van koningin Margrethe II, die herhaald wordt om ook een circulair patroon te maken. Nog meer dan Noorwegen maakt Denemarken gebruik van het gat als designelement en dat vind ik noemenswaardig. De munten van 10 en 20 kronen hebben op de kopkant, *verrassend genoeg*, de kop van koningin Margrethe II en op de muntkant het wapen van Denemarken. Ook dit wapen is mooi aangepast aan de vorm van de munt en is sowieso heel fraai weergegeven. Belangrijk is nog dat op alle munten hartjes staan. Door al die hartjes kan je ook bijna niets anders dan houden van de Deense munten.

Als laatste Finland, die als een van de eersten de euro invoerde in 2002. Zoals we waarschijnlijk allemaal wel weten, hebben euromunten een gemeenschappelijke muntkant en een nationale kopkant. Op de kop van alle centen staat de Finse leeuw, bewaard met een zwaard in zijn rechterhand, die een Oosterse, lees Russische, scimitar aan het vertragen is. De munt van 1 euro toont twee zwanen, vliegend over een meer. Het design is simplistisch, maar voelt bijzonder natuurgetrouw. Op de munt van 2 euro staan de bloemen en vruchten van de kruipbraam. Deze zijn ook realistisch weergegeven, maar doordat zij op een blanco achtergrond staan afgebeeld voelt het design een beetje *unheimlich*. Sowieso passen de drie designs niet erg bij elkaar, in tegenstelling tot veel van de andere munten van het Noorden. Waar IJsland, Zweden, Noorwegen en Denemarken aardig samenhangende muntreeksen hebben uitgebracht, is dit bij Finland niet zo gelukt. De vraag is of dit te danken is aan hoe de euro nou eenmaal werkt met die ene nationale kant die landen hebben.

Kortom, de munten van het Noorden zijn wel het bekijken waard. Mocht je ze allemaal in huis hebben, zou ik je aanraden om eens goed voor ze te gaan zitten. Men vergeet snel hoeveel moeite en tijd in zo'n klein muntje gaat, zeker als hij van belang is voor 's lands hele economie. Dat is de wijze les die ik jullie dan ook hoop mee te geven uit deze bijzonder lange, gedetailleerde kijk naar de muntontwerpen van het Noorden:

Kijk goed om je heen en bewonder al het werk dat gestoken wordt in de kleinste dingen des levens.

Maatschappij Genderneutraal onderwijs Een goed idee?

Zweden staat erom bekend dat het voorop loopt in gendergelijkheid. Dat begint al in de kleuterklas. Zo zijn alle Zweedse scholen verplicht om te streven naar gendergelijkheid in de klas (Shutts et al. 3), maar er zijn ook Zweedse scholen die een extra stap zetten: de zogenaamde *genderneutrale* scholen. Deze scholen vermijden zoveel mogelijk het gebruik van *han/hon* (hij/zij) en gebruiken in plaats daarvan het Zweedse onzijdige voornaamwoord *hen*. Daarnaast passen ze verhalen en liedjes aan om traditionele genderrollen tegen te werken en wordt er geprobeerd gendergebonden gedrag te vermijden (Shutts et al. 4). Hier is veel ophef over ontstaan. Is genderneutraal onderwijs schadelijk voor kinderen?

Gaat het te ver, of is het juist nodig?

Tekst: Kyra Hoogenboom // beeld: Gilles Tijmes

Om te beginnen moet vastgesteld worden of docenten invloed hebben op genderongelijkheid. Volgens Kollmayer et al. (6) projecteren leraren van kleuterklassen genderstereotypes over spelen op kinderen, waardoor de kinderen meer met gendertypisch speelgoed gaan spelen. Hierdoor ontwikkelen kinderen gendertypische vaardigheden (Kollmayer et al., 2020) en zo blijft er een verschil tussen meisjes en jongens en daarmee tussen vrouwen en mannen ontstaan. Docenten spelen zo een rol in het creëren van genderongelijkheid.

Ook in Zweden is er nog sprake van genderongelijkheid, ook al scoorde Zweden volgens de Global Gender Gap Index in 2022 nummer vijf. Dit is al in het klaslokaal herkenbaar: jongens domineren de klas en tonen aan-

stootgevend gedrag richting meisjes, terwijl meisjes behulpzaam en passief (horen te) zijn (Bayne 131). Volgens Bayne (133) zou er ook sprake zijn van *pojspanik* (*jongenspaniek*): de behoeftes van jongens worden door docenten als urgenter beschouwd dan de behoeftes van meisjes. Uit het onderzoek van Lynch (427) blijkt dat boeken met mannelijke karakters vaker (voor)gelezen worden dan boeken met vrouwelijke karakters. Aangezien literatuur een belangrijke rol speelt bij de vorming van de identiteit van kinderen (Lynch 424) draagt ook dit bij aan de genderongelijkheid waarbij meisjes een soort 'tweederangs' geslacht worden (Lynch 423-424). Er is dus sprake van genderongelijkheid in Zweden, in ieder geval op scholen. Zijn genderneutrale scholen dan het antwoord?

Volgens verschillende studies is dit wel het geval. Zo blijkt uit het onderzoek van Shutts et al. (12) dat kinderen die naar genderneutrale scholen gaan, grotere interesse tonen in het spelen met onbekende kinderen van het andere geslacht en minder geloven in genderstereotypes dan kinderen die naar een reguliere Zweedse school gaan. Volgens Bayne (137-138) zouden meisjes die naar scholen met genderpedagogische projecten gegaan zijn assertiever zijn dan andere meisjes en jongens zouden zich minder bevooroordeeld voelen als ze gender-atypisch gedrag vertonen. Genderneutrale scholen zorgen dus voor meer gendergelijkheid.

Uit het onderzoek van Shutts et al. blijkt echter dat de verschillen beperkt zijn. Zo geloven kinderen die naar genderneutrale scholen gaan minder in genderstereotypes dan kinderen die naar reguliere scholen gaan, maar ze geloven er nog wel in en het verschil is niet groot. Hierbij zijn twee punten belangrijk. Ten eerste moeten alle Zweedse scholen streven naar gendergelijkheid, wat waarschijnlijk betekent dat de Zweedse kinderen minder in genderstereotypes denken dan kinderen uit andere landen. Daarnaast zijn scholen niet de enige plek waar kinderen opgevoed worden en stereotypes ontwikkelen. Hoe goed de genderneutrale scholen ook hun best doen, als een kind in andere omgevingen veel te maken krijgt met seksisme, zal het kind dit overnemen.

Daarnaast gebruiken de genderneutrale scholen geen mannelijke en vrouwelijke voornaamwoorden, maar de kinderen zien wel sekse: ze zien of iemand (biologisch) een vrouw of man is. Volgens Shutts et al. (12) zijn kinderen al heel vroeg in hun leven in staat om te zien of iemand een man of vrouw is. Wellicht is zelfs genderneutraal onderwijs niet sterk genoeg om het zien van sekse tegen te gaan (Shutts et al. 12). Dat roept de vraag op of dat dan wel erg is. Wat mij betreft is het belangrijkste doel bereikt: het tegenwerken van de genderstereotypen. Dat betekent echter niet dat er geen discutabele aspecten aan het genderneutrale onderwijs zijn. Als kinderen minder genderstereotypes aanhangen, is het doel dan bereikt?

Zo is het volledig uitsluiten van de voornaamwoorden *han* (hij) en *hon* (zij) betwistbaar. Op de genderneutrale scholen worden alle kinderen met *hen* aangesproken, of als “vriendje” (N for Neutral, 2017). Alleen boeken met *hen* worden gebruikt: als er *han* (hij) of *hon* (zij) in staat wordt dit vervangen door *hen*. Naast dat het problematisch kan zijn om literatuur

zonder toestemming van de auteur aan te passen, kan het ook het hele doel tegenwerken. Volgens Lynch (425) worden karakters in boeken waarvan de gender niet duidelijk is, vaak als mannelijk geïnterpreteerd. Dit is een probleem, aangezien representatie in literatuur van belang is. Volgens Jesper Lundqvist (N for Neutral, 2017) reageren kinderen echter niet op het gebruik van *hen*, maar zien meisjes het karakter als een meisje en jongens als een jongen. Wellicht is de oplossing dat boeken met mannelijke, vrouwelijke en onzijdige karakters evenredig (voor)gelezen worden.

Ook in Zweden is er dus nog werk aan de winkel wat betreft gendergelijkheid, en volgens diverse onderzoeken kan genderneutraal onderwijs hierbij helpen. Of het uitsluitend gebruik van *hen* een goed idee is, is echter in twijfel te trekken. Daarnaast heeft genderneutraal onderwijs geen oneindige invloed, maar het zorgt wel voor minder genderstereotypering en zorgt zo hopelijk voor minder genderongelijkheid in de toekomst.

Bronnen

Bayne, Emma, “Gender Pedagogy in Swedish Pre-Schools: An Overview.” *Gender Issues* 26:2 (2009): 130-140. <https://doi.org/10.1007/s12147-009-9076-x>

Global Gender Gap Report 2022. (2022). In *World Economic Forum*. Geraadpleegd op 30 maart 2023, van <http://reports.weforum.org/globalgender-gap-report-2022>

Kollmayer, Marlene et al., “REFLECT – A Teacher Training Program to Promote Gender Equality in Schools.” *Frontiers in Education*, 5 (2020): 1-8. <https://doi.org/10.3389/fe-duc.2020.00136>

Lynch, Lisa, “Where Are All the Pippis?: The Underrepresentation of Female Main and Title Characters in Children’s Literature in the Swedish Preschool.” *Sex Roles* 75 (2016): 422-433. <https://doi.org/10.1007/s11199-016-0637-7>

N for Neutral. (2017, 3 november). *N for Neutral* (2016) - Nederlandse ondertitels / Dutch Subtitles [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=fi_hANfM3tk

Shutts, Kristin et al., “Early preschool environments and gender: Effects of gender pedagogy in Sweden.” *Journal of Experimental Child Psychology* 162 (2017): 1-17. <https://doi.org/10.1016/j.jecp.2017.04.014>

Cultuur

De Moemins

Van tekening tot televisie

In Finland kun je er niet omheen: de Moemins. Je ziet ze op mokken, chocolade, frisdrank en nog veel meer. Toen Tove Jansson in 1945 het eerste Moemin-boek publiceerde, had ze niet kunnen weten hoe groot de impact van deze witte nijlpaard-achtige familie zou zijn. De familie en hun vriendjes hebben de harten van vele kinderen (en volwassen kinderen) veroverd. In 2019 werd een nieuwe serie gelanceerd: *Moominvalley*. Deze moderne versie van de avonturen van de Moemins, compleet geanimeerd met CGI, werd een ongelooflijk succes en heeft laten zien dat de Moemins waarschijnlijk nog lang een belangrijke plek zullen hebben in de Finse canon. Inmiddels worden de Moemins bijna 80 en dat is reden voor een feestje!

Hier volgt een terugblik op hun geschiedenis.

Tekst: Luca Bos // beeld: Rick van Staten; origineel Tove Jansson

De schrijfster Tove Marika Jansson wordt in 1914 geboren in Helsinki, Finland bij een Zweedstalig gezin. Haar familie is artistiek; haar vader is beeldhouwer en haar moeder is grafisch ontwerpster en illustrator. Zo ontdekt Tove al snel haar passie voor kunst. Van 1930 tot 1938 studeert ze aan de kunstacademies van Stockholm, Helsinki en Parijs. De schilderkunst is haar eerste echte passie. In 1943 publiceert ze in het tijdschrift *Garm* de eerste tekening die op een Moemin lijkt. In deze tekening heeft een Moemin nog een langere, dunnere snuit, en wordt 'snork' genoemd, een term die later in de boeken terugkomt bij de personages Snork en het Snorkmeisje. De Moemins zijn overigens de diersoort, Moem is de hoofdpersoon uit de serie. Respectievelijk worden ze *the Moomins* en *Moomin* genoemd in het Engels, maar om verwarring te voorkomen gebruik ik de Nederlandse benamingen.

Het eerste Moeminboek *Småtrollen och den stora översvämningen* (*De grote overstroming*) wordt in 1945 gepubliceerd tijdens de laatste paar maanden van de Tweede Wereldoorlog. In deze zware tijd vindt Tove een uitvlucht in de wereld van de Moeminvallei, de idyllische woonplaats van de Moemins en hun vriendjes. De Moeminvallei is geïnspireerd door het eiland Blidö waar Tove vroeger haar zomers doorbracht. In *Småtrollen och den stora översvämningen* gaan Moem en Moeminmama op zoek naar Moeminpapa die op avontuur is. In dit boek ontmoeten ze Snif, een kangeroe-achtig beest dat bij de Moemins komt wonen. Uiteindelijk vinden ze Moeminpapa terug en creëren ze een thuis in de Moeminvallei. In 1946 publiceert Tove Jansson *Kometen kommer* (*De komeet komt eraan*), het tweede boek in de serie. Dit boek

wordt door veel lezers beschouwd als het eerste 'echte' Moeminboek, omdat in dit boek veel belangrijke karakters voor het eerst voorkomen. Dit zijn onder andere Snuisterik, het Snorkmeisje en meneer Hemulen. Dat zijn respectievelijk de beste vriend, een vriendinnetje en de buurman van Moem. In de latere boeken komt ook Kleine Mie bij de groep: een klein, koppig meisje met een heel grote mond.

In 1954 komt alles in een stroomversnelling. *London's The Evening News*, destijds 's werelds grootste krant, begint met het drukken van een stripverhaal over de Moemins. Dit blijven ze tot 1974 doen. De broer van Tove, Lars Jansson, helpt hierbij met tekenen. Ook komen in 1954 de eerste Moeminproducten op de markt. In 1959 wordt in Duitsland de eerste tv-serie met de Moemins uitgezonden, dat op dat moment nog een poppenspel is. In 1969 wordt in Japan de eerste animatieserie met de Moemins uitgezonden.

In 1970 komt het laatste Moeminboek *Sent i november* (*Laat in November*) uit. Tove besluit te stoppen met het schrijven van kinderboeken en zich op de volwassenenliteratuur te focussen. In de loop van de jaren zeventig begint het daarom wat stiller te worden in de Moeminwereld. In 1974 is 'The Moomin Opera' te zien in Helsinki en in 1977 en 1980 komen

nog twee prentenboeken uit. Tijdens de rest van de jaren tachtig is het helemaal stil. Op de opening van een Moemintentoonstelling in het Tampere Art Museum in 1987 na gebeurt er niets in de Moeminwereld. De avonturen van de familie en hun vriendjes lijken voor goed afgelopen.

Dit verandert allemaal op 12 april 1990, wanneer de eerste aflevering van de bekendste Moemin-animatieserie, gewoonweg *Moomin* genoemd, op televisie uitgezonden wordt. Deze televisieserie is een Nederlands-Japanse productie en wordt geproduceerd door het Nederlandse bedrijf Telecable Benelux B.V., tevens de makers van tv-series als *Nijntje* en *Alfred J. Kwak*. Zo krijgt de serie een Nederlands tintje. De animatie wordt verzorgd door het Japanse bedrijf Telescreen. Het programma wordt in 60 landen uitgezonden, vaak op grote zenders als de BBC of Cartoon Network.

De producent Dennis Livson begint in 1981 al met het smeken bij Tove en Lars Jansson om de rechten voor een tv-serie. Als zij zien hoe Livson Alfred J. Kwak heeft geproduceerd, besluiten ze hem in 1988 de rechten te verlenen.

In 1989 begint de productie van het programma, waar Tove en Lars ook aan bijdragen door een aantal veranderingen in het scenario aan te brengen. Toen Tove moest beslissen of het programma de zender op mocht, zei ze slechts: “*Dom lever ju!*”¹. De serie wordt van 1990 tot 1992 uitgezonden, en daarna nog vele jaren herhaald. Voor veel Nederlanders, onder wie mijzelf, is deze serie de eerste kennismaking met de Moemins.

De serie blaast de Moemins nieuw leven in en luidt het begin van een fenomeen in dat de *Muumibuumi* (*Moomin Boom*) genoemd wordt. De boeken waren tot dan toe populair in Finland, Zweden en de Baltische staten, maar nu worden de Moemins in andere landen ook populair. Vooral in Japan worden de Moemins heel bekend. Als op 17 januari 1991 de Golfoorlog uitbreekt schakelen alle zenders in Japan over naar het nieuws, behalve TV Tokyo, dat

gewoon de Moemins uit blijft zenden. Ook besluit Finnair de vliegtuigen die naar Japan vlogen te decoreren met Moemin-schilderingen. De jaren negentig betekenen ook het begin van de grote Moemin merchandise-industrie: er komen nieuwe stripboeken, mokken, t-shirts, knuffels, plastic figuurtjes en voedingswaren met Moemin-thema. Daarnaast worden er een film en verschillende videogames gemaakt die gebaseerd zijn op de serie. Vanwege de populariteit besluit producent Livson in 1993 het pretpark ‘Moominworld’ te openen in Naantali, Finland.

Wanneer Tove Jansson in 2001 overlijdt, gaat de regie over het Moemin-merk naar haar nichtje. Om controle te houden over het merk worden verschillende aanbiedingen van Disney afgeslagen. In het decennium na 2000 wordt vooral voortgebouwd op het succes van de *Muumibuumi* en verschijnt er weinig nieuw werk. In 2017 wordt in Tampere, Finland het Moemin-museum geopend. In 2019 opent in Japan een eigen versie van ‘Moominworld’. Daarnaast verschijnt in 2019 de nieuwe serie Moominvalley.

Deze nieuwe serie wordt volledig gemaakt met CGI-animatie en haalt de Moemins naar de 21e eeuw. De eerste aflevering van de serie wordt in Finland live door ongeveer 600.000 kijkers bekeken (op een bevolking van 5 miljoen is dat 12%). Daarnaast is deze aflevering het meest bekeken tv-programma ooit op de streamingdienst van de Finse publieke omroep ‘Yle Areena’. Er is echter wel kritiek op de serie van mensen die vinden dat de serie lelijk geworden is en dat de nieuwe stemacteurs niet goed zijn. Maar omdat in 2024 alweer het vierde seizoen van de serie uitgezonden gaat worden, kan gesteld worden dat de Moemins er zijn om te blijven. Hun populariteit lijkt niet af te zwakken en de personages hebben een belangrijke plek in de Finse culturele geschiedenis gekregen. Dus zelfs als Moem, Moominmama en Moominpapa in de toekomst misschien weer in een winterslaap terechtkomen, zullen ze altijd worden herinnerd als een belangrijk symbool voor Finland.

Tip: Op het YouTube kanaal ‘Moomin Official’ kun je gratis 55 Engelstalige afleveringen van de serie uit 1990-1992 bekijken.

¹ Ze leven!

In de keuken met Kyra Kladdkaka

Als echte chocoladeliefhebber en iemand die al haar hele leven in Zweden komt, ben ik een besliste kladdkaka fan. Kladdkaka is een Zweedse chocoladetaart die van binnen plakkerig en zacht is. Ik heb het ondertussen al heel vaak gegeten bij verschillende Zweedse bakkerijtjes. Nou zijn ze natuurlijk altijd lekker, maar de allerlekkerste versie is te vinden in Ljugarn op Gotland, in een bakkerijtje genaamd Espegars Konditori. Na jaren gevraagd te hebben om het recept is het mij afgelopen zomer – toen ik eindelijk Zweeds sprak – gelukt.

Voordat je denkt dat ik nu een geheim recept deel: ik heb het recept iets aangepast waardoor het nu veganistisch is. Maar wees niet gevreesd en schrik niet af van de kikkererwten: het is echt een heel lekker recept en komt erg dicht bij de versie van Espegars Konditori. Aan het einde van het recept kan je een tip van de bakkerij vinden die ik in geen enkel ander recept heb gezien!

Het is een van de makkelijkste taarten om te maken en je hebt er nog geen uur voor nodig. Dus heb je zin in een lekkere chocoladetaart? Bakken maar!

Ingrediënten

Taart

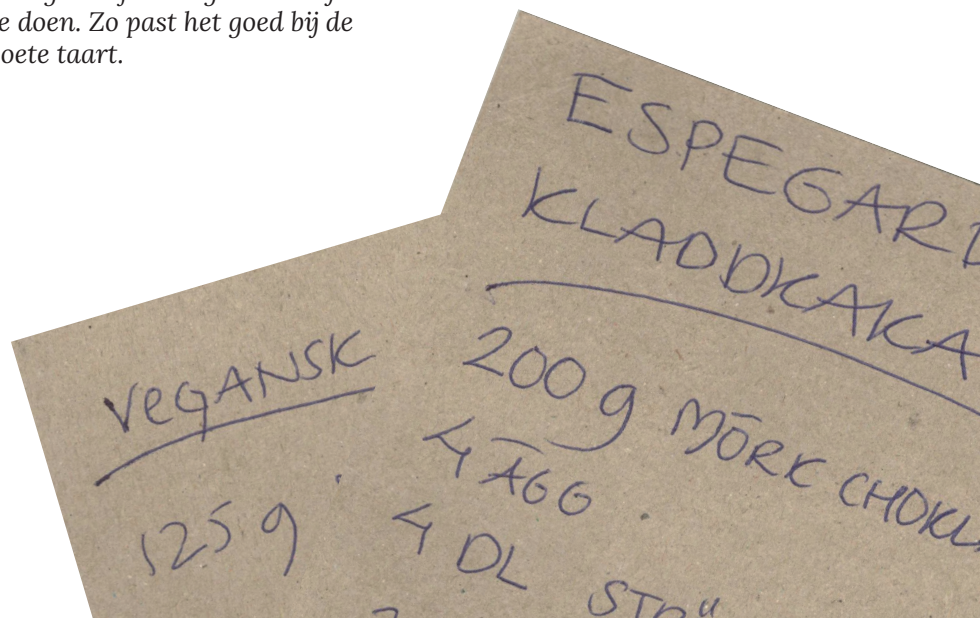
190 gram bloem
40 gram cacao poeder
½ theelepel zout
½ theelepel espressopoeder
(optioneel)
200 gram pure chocolade
200 gram (veganistische) boter
160 ml aquafaba (het vocht uit
een blik kikkererwten*)
270 gram kristalsuiker

*De kikkererwten zelf kan je invriezen om later te gebruiken en je proeft geen smaak van kikkererwten in de kladdkaka. Ik heb meestal één of twee blikken nodig voor 160 ml aquafaba.

Toppings (optioneel)

Poedersuiker
(Veganistische) slagroom**
Verse bessen/frambozen/
aardbeien

**Het lekkerste is om zelf de slagroom op te kloppen (en dus niet een spuitfles te kopen) en hier geen of weinig suiker bij te doen. Zo past het goed bij de zoete taart.

Instructies

1. Verwarm de oven voor op 175°C
2. Gebruik een taartvorm van 24 centimeter in diameter. Maak de ring los, leg bakpapier op de onderkant en maak de ring weer vast aan de bodem zodat het bakpapier vastgeklemd wordt. Knip het overige bakpapier af. Vet de ring in met boter en plak stroken bakpapier erop zodat alles met bakpapier bedekt is.
3. Smelt de boter en chocolade au bain-marie.*
4. Zeef de bloem en cacao in een bak en voeg het zout en het espressopoeder toe. Meng dit.
5. Doe de aquafaba en de suiker in een andere kom en mix dit met een handmixer voor een paar minuten, totdat het wit is geworden en het sporen achterlaat.
6. Voeg de gesmolten boter en chocolade toe aan de aquafaba en suiker. Meng dit.
7. Voeg de droge ingrediënten toe en meng dit met een garde totdat er geen bloemsporen meer te zien zijn. Meng het niet te lang.
8. Giet het mengsel in de taartvorm en plaats het in de oven.
9. Bak de taart voor ongeveer 17 minuten. De bovenkant moet gebakken zijn, maar de binnenkant moet nog wel zacht zijn.
10. Haal de taart uit de oven en plaats het in de vriezer. Dit is de tip van Espegards Konditori. Laat de taart helemaal afkoelen in de vriezer. Als de taart begint te bevriezen kan je het in de koelkast zetten.
11. Bij het serveren kan je poedersuiker over de taart strooien. De taart is het lekkerst met (niet al te zoete) slagroom en verse bessen/frambozen/aardbeien.
12. De taart blijft een paar dagen goed in de koelkast, dek de taart wel af als je deze in de koelkast zet. En als je naar Gotland gaat, zou ik je zeker aanraden naar Ljugarn te gaan en de kladdkaka van Espegards Konditori te proberen. Eet smakelijk!

*Au bain-marie

Plaats een pot met de boter en de chocolade boven een pan met een laagje kokend water. Zelf hang ik altijd een klein pannetje in een grote pan. Het water moet de kleine pan niet aanraken. Door de stoom wordt de boter en de chocolade langzaam verhit en brandt het niet aan. Roer het mengsel af en toe door, en als het helemaal gesmolten is, kan je de kleine pan uit de grote pan halen en opzij zetten.

Interview

Boudie Bierma

Een leven lang leren

In korte tijd heeft Boudie een plekje veroverd in niet alleen de harten van de huidige studenten Scandinavistiek, maar ook van menig medewerker van de UvA. De lange Friezin is een kwieke aanwezigheid in het P.C. Hoofthuis en velen zullen haar daardoor vergeven dat ze met de snelheid van een Ferrari kan overschakelen naar de karakteristieke Deense keelklanken. Nadat we vorige editie met Henk van der Liet spraken over zijn vertrek, is het nu de tijd om de vrouw aan de tand te voelen die als laatste is aangeschoven.

Tekst: Gilles Tijmes // beeld: Inzending

Gezien Deens vele jaren in de minderheid was (en nog steeds is) op de opleiding Scandinavistiek, is de eerste vraag vrij duidelijk. Waarom is Boudie destijds Deens gaan studeren? “Mijn keuze om Deens te doen kwam in het jaar dat ik zakte op het vwo. Het jaar daarvoor was ik aangenomen op de ALO en ik wilde eigenlijk dus gymdocent worden. Maar er was destijds een enorme werkloosheid bij gymdocenten, dus toen dacht ik: ‘Wat nou als ik een taal ga studeren?’ Daar lag ook altijd mijn voorkeur en dan kon ik alsnog sporten in mijn vrije tijd. Samen met een vriendin ging ik naar een open dag. Frans had mijn voorkeur, maar mijn vriendin wilde graag bij Zweeds kijken. Toen ik daar liep, dacht ik: ‘Nou, misschien voel ik me toch wel beter thuis in Scandinavië en vooral in Denemarken.’ Dus verhuisde ik naar Groningen en begon ik daar met mijn studie. Ik was een heel sportief type en totaal niet een doorsnee student Scandinavistiek, vond ik. Dat waren hele stille, aardige meisjes en ik was altijd nogal vol bravoure en ‘Kom maar op!’ en ‘We gaan de stad op stellen zeten!’”

Over haar studietijd vult ze aan: “Toen ik student was, was ik nog vol aan het ontwikkelen. Ik was mezelf aan het ontdekken, aan het feestvieren, bezig met en de liefde en weet ik wat allemaal. De focus lag op dansen, volleyballen en de studie was bijzaak en zo heb ik school eigenlijk altijd gezien. Nu zit ik aan de andere kant en zie ik hoe de programma’s in elkaar zitten en vind ik dat de UvA een hele mooie opleiding aanbiedt, wat in heel weinig tijd toch aan alle vlakken raakt. Ik vind het een mooie groep mensen met wie ik samenwerk met allen veel kennis. Nu ik aan die kant sta, kan ik van bovenaf kijken.”

Driemaal is scheeprecht

De combinatie van sport en Scandinavië werd uiteindelijk de rode draad in Boudie’s studie. Ze begon met volleybal in Friesland en sloot zich aan bij de studentenvereniging in Gronin-

gen, maar haar ambitie was om in Denemarken echt op hoog niveau te gaan spelen.

“Daar heb ik echt snoeihard getraind. Ik speelde bij de landskampioen, Fortuna uit Odense, waarmee ik het hele land door ben geweest en Europa Cup heb gespeeld. De vriendinnen van de volleybal daar... Ja, dat werd mijn familie hè? Zij hebben mij het Deens geleerd. Ik sprak allerlei soorten Deens door elkaar, omdat het een ploeg was met mensen uit het hele land. We moesten vaak voor wedstrijden een heel stuk reizen, waardoor je elkaar goed leert kennen. Zij hebben mij ook alle Deense gebruiken geleerd en ik werd met kerst bij hen thuis uitgenodigd. Je komt niet zo makkelijk bij Denen binnen, maar door het volleyballen hadden we iets gemeenschappelijks. Ik was eigenlijk de gekke Hollander, maar ik werd geaccepteerd.”

Daar stuitte ze echter op een probleem, want naast dat ze haar scriptie wilde afronden in Denemarken, was het ook het doel om een keer eerste te worden met Fortuna. Dat ging alleen niet helemaal zoals gepland...

“Tja, toen het eerste jaar die scriptie nog niet af was en we tweede werden, ben ik dus nog een jaar gebleven. Je raadt het al, toen werden we weer tweede, maar in de tussentijd was mijn scriptie wel af. Toen ben ik nog een jaar gebleven omdat ik eerste wilde worden. Ik was toen geen student meer en moest dus voor een verblijfsvergunning zorgen. Toen ben ik Deens gaan geven op een soort MTS. Daar gaf ik dan les aan van die jonge jongens. Nou, die waren natuurlijk helemaal wild, want ik stond wel eens in de krant en ik was sportief. Zo is eigenlijk ook mijn liefde voor dat lesgeven begonnen. Kom maar door met 25 man, ik red me wel.”

Docent Deens

En dus zorgde indirect de liefde voor sport ervoor dat Boudie op de huidige koers van haar leven terecht kwam.

“Vanaf het moment dat ik klaar was in Gronin-

gen, heb ik altijd Deens les gegeven voor de Scandinavische Vereniging Fryslân en ik heb altijd privéles gegeven aan liefhebbers, boeren die gingen emigreren en familie van deze boeren die nog Deens wilden leren. Een eerste kind dat geëmigreerd is, praat nog de eigen taal. Maar de tweede en het derde kind, gaan de taal van het land spreken en dus Deens spreken. Dan kunnen ze niet meer met met opa en oma praten. Ik had dus veel opa's en oma's op les die graag de taal wilden leren. Zeven jaar geleden kwam er een vacature voorbij van de UvA toen de docent overleed voor Receptief. Toen heb ik een jaar op de UvA gewerkt. Anderhalf jaar geleden kwam de vacature van docent taalbeheersing, en die baan heb ik altijd in mijn achterhoofd gehad. Als er iets is wat ik wilde, dan was het wel de baan taalbeheersing. En dat bevalt super! De omgang met studenten is heel mooi. Het fijne aan kleine groepen is dat je de mens achter de student ziet. Ik kan differentiëren en het tempo ligt hoog. Die uitdaging vind ik prachtig!”

Of er verschil is met het mbo, waar ze voor de UvA les gaf? “Jongeren zijn jongeren, maar studenten zitten hier met de boeken klaar. Op het MBO moet je zo vaak creatief zijn en inventief en op het moment reageren, omdat er altijd wel iets gebeurt. Dat zorgt ervoor dat je heel veel ervaring krijgt in lesgeven. Wat moet er op dit moment gebeuren? En dat kan ik nu allemaal toepassen. Zelf voelt het vooral als oogsten van alles wat ik heb geleerd.”

“De sociale linguïstiek en dialectiek, de cultuur- en taalkundige kant, was echt mijn ding. Ik heb niet zoveel met vertaalkunde, ik denk omdat ik te veel talen spreek om er eentje goed te doen. Er gaan altijd van allerlei talen in mijn lijf rond, misschien omdat ik meertalig ben opgevoed. Ik denk een beetje als een wiskundige als het om taal gaat en ik heb allerlei systemen. Geef mij een model en ik bouw er een taal van. Ik lees wel heel veel, maar daar gaat het voor mij altijd om mooie zinnen. Over het verwoorden van gevoelens en situaties en momenten dat je met tranen in je ogen zit dankzij bepaalde woorden. Daarom houd ik van taal, omdat het de essentie zo kan raken. Taal maakt verbinding.”

Maar als docent taalbeheersing Deens houdt het niet op bij de Deense grenzen. Naast taalbeheersing geeft Boudie ook Scandinavian en Receptief Deens. Hoe gaat ze daar mee om? “Ik doe er wel weer meer aan om mijn Zweeds en Noors beter te krijgen, dus ik luister wel naar podcasts in de beide talen. Destijds in Groningen heb ik de talen ook wel geleerd, maar het is fijn om ze weer vaker te horen. Ik ben tegenwoordig toch vooral voornamelijk met het Deens bezig. Het maakt dat ik ook weer bijleer op allerlei vlakken. Ik vind dat fantastisch. Ik geef ook Scandinavian en daar komt ook een hap van de geschiedenis voorbij. Het is toch uiteindelijk een leven lang leren.”

Maatschappij

Storebror ser dig

Zweedse privacy op het web

“Big Brother is watching you.” Zelfs als je het boek van Orwell niet gelezen hebt, doet deze uitspraak wel een belletje rinkelen. In de huidige digitale wereld is er veel discussie over de beschikbaarheid en het gebruik van persoonlijke gegevens op het internet.

In Zweden lijkt dit sociale debat echter lang niet zo levendig als elders.

Maken zij zich dan niet druk over hun online privacy?

Tekst: Noortje Peek // beeld: Gilles Tijmes

Over de Zweedse burger blijkt verrassend makkelijk veel informatie te vinden. Om te beginnen met een concreet voorbeeld: op de Zweedse website Hitta.se kun je, mits je een beetje Zweeds spreekt of handig bent met Google Translate, behoorlijk wat dingen te weten komen. Er staat allerlei persoonlijke informatie openbaar. Zo vind je op Hitta door alleen een naam in te typen iemands (eerdere) adres, telefoonnummer, geboortedatum, inkomen, met wie zij samenwonen, uitgebreide informatie over het huis (inclusief de geschatte waarde ervan), of zij voertuigen bezitten – zo ja, dan kan je soms zelfs het kenteken vinden. Hoeveel informatie er beschikbaar is verschilt per persoon, maar over het algemeen is het toch wel een héél uitgebreide versie van het ouderwetse telefoonboek. Sterker nog: je kan iemand via deze website zelfs een bloemetje of chocolaatjes sturen! Alsof je daarmee wilt zeggen: “Gefeliciteerd! Ik weet nu alles over je!” Of gewoon heel onschuldig voor iemands verjaardag, natuurlijk. Maar als je niets stuurt, zal diegene nooit te weten komen dat jij al die informatie onder ogen hebt gehad.

Als het zo makkelijk is om al deze gegevens over iemand te vinden, bedenk dan even wat je zou kunnen vinden als je er een beetje moeite in steekt. Met iets simpels als het invullen van je naam en/of persoonsnummer, kun je op de website ratsit.se al iemands inkomstenbelastinggegevens opvragen. Hier van krijgt die persoon wel melding, maar die gegevens kunnen dan al in andermans handen zijn. En dat hoeven niet per se Zweedse handen te zijn: overal ter wereld kan men met of zonder slimme trucs aan persoonlijke gegevens komen. Met websites als Hitta en Ratsit hoef je niet eens verstand te hebben van computers om allerlei gegevens te achterhalen, om nog maar niet te spreken over sociale media: een leuke vakantie-post voor de een, waardevolle informatie voor de ander.

Zweden staat erom bekend transparant te zijn. In het kader van deze openheid publiceert de Zweedse overheid, zonder haar burgers te raadplegen, veel van hun persoonlijke gegevens online. Hiermee probeert het land onder andere corruptie te voorkomen. Volgens het Zweedse bedrijf MyPrivacy, dat zich specialiseert in online veiligheid, heeft de transparantie ook te maken met de Wet van Jante: niemand is speciaal of beter dan een ander, dus niemand hoeft ook iets te verbergen. Maar soms gaat deze transparantie te ver: in 2017 kwam naar buiten dat het Zweedse Transportstyrelsen een grove fout had gemaakt bij de uitbesteding van gegevensverwerking, waardoor extreem gevoelige informatie bij onbevoegden terecht was gekomen. Het betrof gegevens over allerlei voertuigen, ook die bijvoorbeeld in gebruik waren door mensen in het getuigenbeschermingsprogramma. Uiteraard is dit een extreem geval, maar het geeft wel aan hoe belangrijk het is om stil te staan bij online veiligheid in de gedigitaliseerde wereld.

Wat vinden de Zweden er zelf van? Persoonlijke informatie delen binnen de landsgrenzen is één ding, maar wat als de hele wereld deze ineens kan verkrijgen? Zoals in elk debat zijn er verschillende meningen. Vorig jaar publiceerde Internetstiftelsen een jaarlijks terugkerend rapport, *Svenskarna och internet*, waaruit naar voren kwam dat acht op de tien Zweden actief probeert zijn privacy te beschermen op het internet. In het rapport van een jaar eerder staat dat negen op de tien Zweedse internetgebruikers zich wel eens zorgen maakt over zijn online privacy. Men lijkt er soort onrustig over te worden als het grote bedrijven als Google en Facebook betreft. Een rondje langs forums als Reddit en thelocal.se suggereert dat er ook zeker kritiek is op de openheid en de daarbij horende veiligheidsrisico's, maar tegelijkertijd lijken sommige Zweden het eigenlijk helemaal niet zo'n *big deal* te vinden dat hun informatie online staat. Zij vinden dat transparantie de gelijk-

heid vergroot en het risico op machtsmisbruik vermindert, en helpen daar graag aan mee. Ook zien zij er een economisch voordeel in: de openheid over salarissen zou de loonkloof kunnen verminderen. Anderen noemen de Zweedse transparantie naïef, omdat de wereld nou eenmaal niet alleen uit lieverdjes bestaat en op deze manier cybercriminelen een uitgebreid buffet aan informatie voorgeschoteld krijgen. Een aantal Zweden vindt het vreselijk dat zij geen controle hebben over hun eigen gegevens en dat alles zomaar online wordt gegooid zonder toestemming. Wat nou als je van sommigen niet wil dat ze jou kunnen vinden?

In de Zweedse media is er wel wat aandacht voor privacy, maar dit gaat lang niet altijd over de online kant ervan. Tien jaar geleden publiceerden een aantal Zweedse professoren een opiniestuk in *Svenska Dagbladet*, waarin zij aandacht schonken aan de negatieve kant van de technologische ontwikkelingen rondom online communicatie en informatieoverdracht. Behalve dit artikel lijken de discussies in de media van toen en nu meer in te gaan op privacy an sich dan specifiek online privacy, terwijl deze twee nauw verwant zijn aan elkaar en online privacy nu juist belangrijker lijkt te zijn dan ooit.

Gebaseerd op de rapporten van Internetstif-

telsen van afgelopen jaren zou je zeggen dat de Zweden zo langzamerhand ook peentjes beginnen te zweten als het hun online veiligheid betreft. Tegelijkertijd lijken sommige er op forums heel luchtig over te doen. Van Tetris tot bankzaken; alles gebeurt nu gewoon online, so *what*? Maar nu het internet een steeds grotere rol gaat spelen in ons dagelijks leven, is het niet verwonderlijk dat mensen soms bang zijn voor het digitale spoor dat zij achterlaten. Of beter gezegd: wie dat spoor volgt.

Bronnen

Editorial. "The Guardian view on a Swedish scandal: the precedence of privacy". *The Guardian*, 31-07-2017.

Göran Collste & Iordanis Kavathatzopoulos & Elin Palm. "Struntar regeringens i rätten till personlig integritet?" *Svenska Dagbladet*, 01-11-2013.

Internetstiftelsen. *Svenskarna och Internet 2022*. Rapport online beschikbaar.

Marcus Alexandersson, "Nio av tio oroliga för sin integritet på nätet". *Svenska Dagbladet*, 26-10-2021.

MyPrivacy. "Why is my personal data online in Sweden?" Online artikel, 15-01-2022.

Het succes van Melodifestivalen

Al jaren staat Zweden bekend als een van de succesvolste landen van het Eurovisie Songfestival. Zweden heeft in totaal zeven keer gewonnen en onder andere ABBA ('Waterloo') en Loreen ('Euphoria' en 'Tattoo') hebben grote hits gescoord met hun winnende nummers. Voorafgaand aan deze succesvolle nummers zit een nationale voorronde, *Melodifestivalen*. Door de jaren heen is dit programma uitgegroeid tot een van de grootste televisieprogramma's van Zweden. Melodifestivalen heeft verschillende vormen gekend voordat het het programma werd dat we vandaag de dag kennen.

Tekst: Daniek Visser // beeld: Rick van Staten

Inmiddels is Melodifestivalen allang afgelopen. Het programma duurt elk jaar zes weken en wordt een keer per week, op de zaterdagavond, uitgezonden. De eerste vier afleveringen zijn voorrondes waarin elke week zeven artiesten optreden. Twee acts gaan door naar de finale en twee acts gaan door naar de halve finale, "andra chansen". Bij deze ronde gaat de helft van de deelnemers door naar de laatste aflevering, de finale. De winnaar mag Zweden vertegenwoordigen bij het Eurovisie Songfestival, dat dit jaar in Liverpool werd gehouden.

Melodifestivalen, wat eerst *Säg det med musik: stora schlagertävlingen* heette, werd voor het eerst uitgezonden in 1958. Zweden deed toen voor het eerst mee aan het Eurovisie Songfestival. In de jaren '60 werd het programma steeds populairder doordat steeds meer gezinnen televisies in huis hadden. In hetzelfde decennium heeft het programma meerdere namen gekregen: in 1960 kreeg het de naam *Eurovisionsschlagern, svensk final*, in 1965 *Svensk sångfestival* en in 1967 kreeg het programma de naam *Melodifestival*, wat in 2002 Melodifestivalen werd, zoals we het programma nu kennen.

Met deze verandering van naam werd ook het programma zelf aangepast. Vanaf 2002 kreeg de wedstrijd de vorm zoals we deze nu kennen met vier voorrondes, een halve finale en een finale. Hiervoor was er slechts één finale die op televisie werd uitgezonden.

Vordat Melodifestivalen wordt uitgezonden, zijn er voorrondes. De inzendingen die uiteindelijk mee mogen doen aan het televisieprogramma worden gekozen door een geselecteerde jury en de redactie van Melodifestivalen. Beide kiezen de helft van de kandidaten. Als je als artiest mee wil doen, kan je je aanmelden bij een algemene toelating. De geselecteerde jury kiest uit deze toelatingen

de beste nummers. Uit deze selectie kiest de redactie van Melodifestivalen wie door mogen naar de live shows. Daarnaast kan de redactie ook songwriters en artiesten uitnodigen om mee te doen.

De inzendingen waar uiteindelijk uit wordt gekozen moeten aan bepaalde regels voldoen. Volgens het reglement van 2023 mag iedereen een lied insturen, zolang je niet werkzaam bent bij SVT, de omroep die Melodifestivalen uitzendt. SVT streeft er verder naar dat de helft van de artiesten vrouw is, al is dit geen vereiste. Voor de nummers zelf zijn er ook regels: het nummer dat ingezonden wordt, moet nieuw zijn en mag niet op een openbaar platform gepubliceerd zijn. Denk hierbij aan concerten, maar ook filmpjes op sociale media. Daarnaast moet het nummer zang bevatten en moet het tussen de twee en drie minuten duren. Tijdens het optreden

mogen er maximaal acht personen op het podium staan. Echter is de regel bij het Eurovisie Songfestival dat er maar zes personen op het podium mogen staan per act, dus als de act bij Melodifestivalen groter is dan zes personen, zal deze na de overwinning aangepast moeten worden. Tenslotte moet je als artiest in 2007 of eerder geboren zijn, anders ben je te jong om mee te doen.

Er zijn ook oude regels die afgeschaft zijn. Een voorbeeld hiervan is de regel dat er alleen Zweedstalige liedjes mochten worden gezongen bij Melodifestivalen. Vanaf 1966 waren de artiesten van het Eurovisie Songfestival verplicht om in de taal die in hun land gesproken wordt te zingen. Deze regel is losgelaten tussen 1972 en 1977. Vanaf 1999 mochten de artiesten weer zelf kiezen in welke taal ze wilden zingen, maar bij Melodifestivalen mocht

dat niet. In de korte periode waarin deze regel werd losgelaten, werden de Zweedstalige liedjes van de winnaars van Melodifestivalen vertaald naar het Engels. Toen ABBA in 1974 won met 'Waterloo', zongen ze in het Zweeds. (Voor de liefhebbers: het Zweedstalige nummer is terug te vinden op YouTube!) Na hun winst is het nummer vertaald naar het Engels, waarmee ze uiteindelijk het Eurovisie Songfestival wonnen. Sinds 2002 mogen de deelnemers van Melodifestivalen zelf kiezen in welke taal ze zingen en tegenwoordig is het Engels populairder dan het Zweeds. Er wordt dan ook sinds 2002 elk jaar gekozen voor een Engelstalige inzending. Ook dit jaar is gebleken dat dit geen slechte keuze is geweest, aangezien Loreen met een Engelstalig nummer heeft gewonnen.

Door de jaren heen is Melodifestivalen veranderd en is het uitgegroeid tot het succesvolle programma dat het nu is. Doordat het programma zo groot is, is het een grote eer om hieraan mee te mogen doen en is het een goede kans voor artiesten om zichzelf op de kaart te zetten. Wellicht is het aan het succes van Melodifestivalen te danken dat Zweden het op het Eurovisie Songfestival zo goed doet.

Loreen heeft met haar nummer 'Tattoo' Melodifestivalen 2023 gewonnen. Vanaf het moment dat er beelden online verschenen van haar repetitie voor Melodifestivalen, stond Zweden al bij de bookmakers op de eerste plek voor het Eurovisie Songfestival. Loreen won op zaterdag 13 mei de wedstrijd in Liverpool, waarmee ze haar favorietenrol heeft kunnen waarmaken. Wil je meer weten over de Scandinavische inzendingen van dit jaar? Op onze website staat een artikel waarin deze worden besproken!

Inzending Varför? Därför!

Tekst: Bob Walsarie Wolff

De duobus malis, minus est semper eligendum. Of, in correct Nederlands, “tussen de twee kwaden dient altijd de mindere gekozen te worden”. Maar ja, welke is de mindere? Misschien verwacht u nu een tot op vijf cijfers achter de komma exact rapport van de economische plannen van de twee Zweedse machtsblokken in de Riksdag, of een uiteenzetting over de politieke situatie aan de Fins-Russische grens, of een analyse van de tweestrijd tussen Bokmål en Nynorsk.

Leuke ideeën, maar niet waar ik het nu over wil hebben. Ik doel op mijn tweestrijd tussen de twee antwoorden die ik kan geven op de vraag “Wat studeer je?”. Om misverstanden te voorkomen: ik heb het de afgelopen jaren prima naar m'n zin gehad in de gebouwen van de FGw. Nee, ik bedoel het precies zo. “Wat studeer je?”... Tja... Wat studeer ik? Zeg ik dat ik Scandinavië Studies doe, of zeg ik dat ik Zweeds studeer?

Optie 1: Scandinavië Studies (kunnen we dat trouwens alsjeblieft weer Scandinavistiek noemen?). Even een greep uit reacties die ik in de loop van de jaren verzameld heb: “Juist ja... En nu even voor de leken onder ons?”, “Oh... Ik ben een keer in Noorwegen geweest! Leuk land.”, “Interessant... En welk bedrijf heeft daar wat aan?” Allemaal directe quotes, en allemaal op verschillende niveaus van subtiliteit ietwat beledigend. Punt één: zo moeilijk is het toch niet om je een beeld te vormen bij ‘Scandinavië Studies’? Voor dat Amalia aan ‘PPLE’ begon, hadden maar weinigen ervan gehoord, maar blijktbaar is het concept van regiostudies nog net zo onbekend als Amalia’s studie twee jaar geleden was. Punt twee: Ja, leuk dat je in Noorwegen was Gerda, maar zeg je ook tegen die student Criminologie dat je ooit getuige was geweest van een diefstal bij de Lidl? Tot slot: waarom moet alles tegenwoordig nuttig zijn voor bedrijven? Klinkt een beetje als een kapitalistische nachtmerrie als je het mij vraagt. Ik ben helemaal niet naar de uni gegaan om mezelf nuttig te kunnen maken voor een grote multinational. Nu zal er trouwens vast een bedrijf zijn dat iemand met kennis van zaken van de Scandinavische markt, werkcultuur en economie nodig heeft, maar daar denkt Robbert-Jan weer even niet aan.

Dan maar zeggen dat ik Zweeds studeer? Het is denk ik geen verrassing wat de meest gehoorde vervolgvraag is: “EN WAT KAN JE dAaR dAn meE?”. De afgelopen jaren is het me niet duidelijk geworden hoe de trappen van het PCH werken, maar wel dat de talenstudies alleen maar voor verbazing zorgen. De ondertoon van gesprekspartners is er altijd een van weinig indruk en onbenul, gemengd met een vleugje van een zoektocht naar wat je nou hebt aan een andere taal kunnen. Bovendien, de studie is zo veel meer dan alleen een taal kunnen. Geschiedenis, sociaal-culturele antropologie, letterkunde, taalkunde... Zeggen dat ik Zweeds studeer doet de opleiding (en mijn geliefde medestudenten die Deens of Noors gekozen hebben) tekort.

Ik denk dat mijn tweestrijd wel duidelijk is. Daarom ga ik eens even een stokje steken voor dit telkens terugkerende geneuzel. Laat me eens even haarfijn uitleggen waarom studenten Scandinavische Talen en Culturen – en in het verlengde daarvan alle studenten van de Taal, Cultuur en Regiostudies – net zo veel aanzien verdienen als de studenten in de klinische gebouwen van de Roeterseilandcampus.

Om te beginnen het talige aspect. Welk nut heeft een taal leren nou precies? Engels is toch de internationale taal? Deels wel ja. Het is dan ook niet raar dat in de Engelssprekende wereld slechts ongeveer één op de vijf mensen een andere taal dan Engels op hoog niveau spreekt, en ook niet dat daarbuiten al vroeg begonnen wordt met het onderwijs in de Engelse taal. Het is de taal van het internet, Hollywood, economie, diplomatie... Engels is overal. Waarom zou Engels dan niet genoeg zijn? Nou, als je een cultuur wil beleven, een cultuur wil begrijpen, deel van een cultuur wil zijn, moet je minimaal de taal kunnen begrijpen. Simpelweg omdat de eigen taal van een cultuur een groot deel van haar identiteit is. Taal is de code waarin een cultuur is geschreven. Ter illustratie: het Fins heeft voor verschillende soorten sneeuw verschillende woorden. Sneeuw is ‘lumi’, maar natte sneeuw noemen ze ‘sohjo’, en die bruine prut die na een sneeuwbuï op de weg achterblijft heet dan weer ‘loska’. Om nog maar te zwijgen over ‘räntä’, ‘rae’ en ‘tuisku’. Anders gezegd: zonder hun taal te spreken zal je nooit volledig kunnen begrijpen hoe mensen denken en hoe een cultuur in elkaar steekt. Misschien acht Robbert-Jan het niet zo

nuttig wat de werkcultuur in Zweden is, maar die attitude is Walmart in Duitsland duur komen te staan. Taal is de sleutel tot cultuur, en cultuur is de sleutel tot het begrijpen van mensen. Met een taal studeren kan je zo veel verder gaan dan tolk worden. Je kan hele bevolkingsgroepen zo veel beter doorgronden dan Gerda dat ooit met haar gebrekkige steenkolenengels zou kunnen. Ik denk dat een quote van Nelson Mandela dit nog het beste samenvat: “If you talk to a man in his second language, you talk to his head. If you talk to a man in his native language, you talk to his heart.”

“Taal is de sleutel tot cultuur, en cultuur is de sleutel tot het begrijpen van mensen”

Dan de andere delen van de studie. Hoewel de taal een belangrijk deel uitmaakt bestaat het andere deel van de vakken uit vele andere onderwerpen. Zo belangrijk als taal is voor het begrijpen van een cultuur, zo belangrijk is de wereld begrijpen om de mens te begrijpen. FNWI studenten schreeuwen nu graag dat “het de wetten van de natuur zijn die de dienst uitmaken”. In een perfecte wereld, ja. Echter is de aarde rommelig en gaat deze gebukt onder de invloed die de mens op haar uitoefent. Misschien geeft de naam van de opleiding daarin een ietwat vertekend beeld: we leren niet alleen maar over Scandinavië. Uiteraard ligt onze focus in het hoge noorden, maar de kracht van de geesteswetenschappen ligt in de overlap: wie de kennis in huis heeft om de mensen in het Noorden te begrijpen, heeft ook de kennis in huis om een vergelijkend onderzoek te doen naar andere culturen. Dat is waar we drie jaar lang voor zijn opgeleid. Het beeld van de wetenschap wordt gedomineerd door labjassen en $E=mc^2$, maar dat waar Robbert-Jan en zijn compagnon Roderick-Willem wat aan hebben bij de internationalisering van hun bedrijf vind je niet aan de FNWI. Dát is het nut van de Taal, Cultuur en Regiostudies: doordat wij drie jaar lang onze focus leggen op het volledig doorgronden van een bepaalde regio, weten we precies

wat we nodig hebben om een bepaald soort mens te kunnen begrijpen, zelfs als we nooit eerder naar die cultuur gekeken hebben. Ik wens iedereen succes een vers afgestudeerde natuurkundige te vinden die, zonder een hele nieuwe methode te moeten leren, ook de scheikunde kan doorgronden.

Al in de oudheid waren we op zoek naar de *Uomo Universalis*: de Universele Mens. Volgens de Romeinen was de *Uomo Universalis* een mens dat over alles wist: de natuurwetenschappen, én mens & maatschappij. Exacte vakken zoals natuur-, schei- en wiskunde hebben we allemaal – misschien tegen heug en meug – op de middelbare school gehad, maar de mens en haar omgeving begrijpen, dát is wat we aan de Faculteit der Geesteswetenschappen doen. Klinkt toch akelig dicht bij die *Uomo Universalis*, niet? Ik denk in ieder geval niet dat de studenten op Science Park op de middelbare school sociaal-culturele antropologie gehad hebben. Dus als u ooit op zoek gaat naar de *Uomo Universalis*, begin dan eerst in het foeilelijke doch sfeervolle P.C. Hoofthuis, midden in het centrum vlak achter het Paleis op de Dam, en bespaar uzelf de tijd en moeite van de reis naar de afgelegen gebouwen van Science Park.

Daarom studeer ik een taal: om een cultuur tot vijf cijfers achter de komma te begrijpen. Daarom studeer ik Scandinavië Studies: om het Noorden in al haar facetten uiteen te kunnen zetten. Daarom studeer ik aan de Faculteit der Geesteswetenschappen: om de mens te kunnen analyseren voor alles wat ze is. Oh, en Gerda, volg eens een lesje Noors, dan wordt je vakantie vast een stuk leuker. En Robbert-Jan, haal je CFO vooral van Roeters, maar als die uitbreiding naar Zweden een succes wordt zonder enige achtergrondkennis van het land spreken we elkaar verder.

Cultuur

Hollænderbyen

500 jaar Nederlanders op Amager

Wie in Kopenhagen rondloopt, zal het al snel opvallen dat er wat Nederlandse trekjes te zien zijn. Denk bijvoorbeeld aan het Rosenborg Slot in Nederlandse renaissancestijl of de vesting rondom Kastellet. Toch zullen de meeste reizigers ongemerkt vanuit het vliegtuig een stukje Nederlands-Deense historie passeren. Afgesneden van het steeds groter wordende Kopenhagen, bevindt zich onder de rook van het vliegveld namelijk een gemeente met nog altijd Nederlandse invloeden: Dragør.

Tekst & beeld: Gilles Tijmes

De gemeente Dragør bestaat uit het vissersdorpje Dragør en Store Magleby en heeft iets minder dan 15.000 inwoners. Met name het oude centrum van Dragør, met de charmante gele huizen en anderhalve meter brede straatjes, trekt veel dagjesmensen. Toch ligt onze focus vandaag niet op deze pittoreske locatie, maar 3 kilometer westwaarts. Voor iemand die de Nederlandse voetstappen wil traceren op Amager, is Store Magleby namelijk de meest vruchtbare locatie. Hier vindt men onverwacht een sportcomplex onder de naam 'Hollænderhallen', een begraafplaats met een ingebeitelde Nederlandse aanwezigheid en een door weer- en (vooral) wind verweerd plakkaat met 'Amagerhollandsk.'

De uitnodiging van Christiaan II

Vaak biedt chronologie de sleutel om te begrijpen waarom dingen tegenwoordig zo zijn, dus beginnen we in het jaar 1521. De destijds Deense koning, Christiaan II, nodigde 24 Nederlandse families uit om landbouw te bedrijven op Amager. Ze krijgen hiervoor het gehele eiland ter beschikking, behalve het vissersdorpje Dragør. Om deze keuze iets beter te begrijpen, is het belangrijk om te weten dat de destijds koninklijke adviseur Sigbrit Villoms is. De in Amsterdam geboren rechterhand van de koning was daarbovenop de moeder van de geliefde van Christiaan II: Dyveke.

In het zogeheten 'privilegebrev' beschrijft Christiaan II de voorwaarden waaronder de Nederlandse families naar Denemarken komen. Hierin staan enkele belangrijke punten: 1) De Nederlandse families mogen doorleven volgens Nederlandse wetten en hoeven de Deense regelgeving niet na te komen; 2) De Nederlanders hebben vrij recht om te vissen waar ze willen; en 3) Ze hoeven geen belasting te betalen. Deze speciale privileges zorgden ervoor dat de Nederlandse boeren welvarender waren dan de gemiddelde Deense.

Christiaan II werd gedwongen af te treden in 1523 en hiermee werd de toekomst van de Nederlandse kolonie onzeker. Onder nieuwe heerserij was er zelfs een beweging die wilde dat de Nederlanders Denemarken moesten verlaten. Na een drie jaar durende burgeroorlog (1533 - 1536) kwam Christiaan III op de troon. Hij kwam in 1547 met de eis dat de Nederlandse kolonie niet meer heel Amager tot de beschikking had, maar slechts het zuidelijkste puntje: Store Magleby en de omliggende gebieden.

Store Magleby

Store Magleby was een in die tijd zelfbesturend dorp, waar de Nederlandse immigranten hun eigen leider (schout) kozen en zeven raadsleden (schepenen). Ondanks dat de inwoners een Nederlandse afkomst hadden, bleven ze geïsoleerd van de Nederlandse gang van zaken. Ze leefden parallel met de Deense omgeving en waren daardoor "niet Nederlands of Deens, maar iets heel anders," zoals het Amager Museum het beschrijft. Dit toont zich onder andere in een eigen mengelmoes van Nederlands, Platduits en Deens: het dialect 'Amagerhollandsk'. Het bekendste stuk tekst is een gedenksteen bij de kerk van Store Magleby. Deze leest: *Anno 1731 is dese kerck omgebouwet up vnse egen bekostning. Dit selve Jahr als den 6 Juny is köning Christian de 6 Gekroont.* Hoewel het buurdorp Dragør niet van origine bewoond werd door Nederland-

ers, heeft de aanwezigheid van Nederlanders in de omgeving ook hier gezorgd voor kleine invloeden. Het lokale dialect Dragørmål kent tegenwoordig nog steeds het woord 'muske', wat afgeleid is van het Nederlandse woord mus(ch).

De eeuwen daarna brachten enkele veranderingen naar Store Magleby. Zo werd het dorp in 1658 in brand gestoken door de Zweden in verband met de Deens-Zweedse oorlogen. Veel inwoners begroeven hun geld en vluchtten naar de stad. Enkele munten zijn teruggevonden en nu onderdeel van de collectie van het Amagermuseum. Een andere verandering vond plaats in 1683, toen de Nederlanders besloten de Deense wetten te volgen. In 1809 volgde er, tot overmaat van ramp, weer een grote brand in Store Magleby. Dit keer gingen dertig boerderijen en zestien huizen in vlammen op, waarbij twaalf mensen het leven lieten.

Amager klederdracht

Hoewel veel Nederlandse geschiedenis in de regio in rook is opgegaan, is er een tastbare Nederlandse herinnering die nog steeds voortleeft op Amager: de klederdracht! In Denemarken zijn er slechts enkele regio's waar vergelijkbare traditionele kledij wordt gedragen, zoals Fanø en de Faerøer. Het is daarmee een stuk minder gebruikelijk dan bij de noorderburen in Noorwegen, die op 17 mei met liefde zichzelf in authentieke kleding steken. De klederdracht van Amager heeft een herkenbaar Nederlands silhouet en volgt enkele gebruiken die nog steeds voortleven in Nederlandse regio's. Zo geeft het kleurgebruik bij vrouwen (en overigens ook mannen) aan in welke fase van hun leven de drager zich bevindt. Ook zijn er verschillende kleurcombinaties voor verschillende vormen van rouw, variërend van zwart met enkele witte details voor langdurige rouw en zwart met wit, groen en blauw voor kleine rouw.

Lokaal waren er opvallende verschillen tussen de dorpen. In Store Magleby was vooral de stijl van zijden sjaaltjes uit Barcelona populair. Deze sjaals waren kleurrijk en uitbundig versierd met bloemborduursels en werden populair in de 18e eeuw. Het iets noordelijk gelegen Tårnby was daarin het tegenovergestelde, vrouwen uit dit dorp droegen donkerblauwe sjaaltjes zonder borduursels. Wel hadden de vrouwen allemaal één factor gemeen: ze waren relatief welvarend en lieten dat graag zien. Opvallende sieraden waren populair en ook de kinderen werden in kleurrijke kleding gestoken. De typische klederdracht maakte de

vrouwen in het oog springende gasten op de de markt in Kopenhagen.

Spoorzoeken in tegenwoordige tijd

Vanwege de branden zijn er geen tekenen meer over van de Nederlandse aankomst op Amager, waardoor de kerk van Store Magleby behoort tot een van de weinige nog bestaande sporen van de Nederlandse kolonie. Toch leeft de geschiedenis nog steeds voort. In de jaren '70 stamde nog een vierde van de bewoners van Amager af van Nederlandse immigranten. Met de groei van de Deense hoofdstad richting Amager is dit wel minder geworden, maar inwoners van de gemeenten Tårnby en Dragør zijn nog steeds relatief honkvast. Het is dan ook geen verbazing, dat tijdens een bezoek aan de kerk van Store Magleby, de omliggende begraafplaats zowel nieuwe als oude grafstenen bevat met Nederlandse achternamen.

De best bewaarde plek van de Nederlandse invloed op Amager, is het museum van Amager. Ter ere van 500 jaar Nederlanders op Amager heeft het museum in een oude boerderij een tentoonstelling gemaakt waarin de geschiedenis in een notendop wordt verteld. De weinige dingen die de branden hebben overleefd, zoals de lokale 'staatskas', worden hier tentoongesteld. Een bezoek aan dit museum geeft één ding aan: voor de regio zijn Nederland en Denemarken nog steeds onlosmakelijk verbonden - zelfs al is het tegenwoordig vooral via speldjes in de souvenirshop van een Nederlandse en Deense vlag.

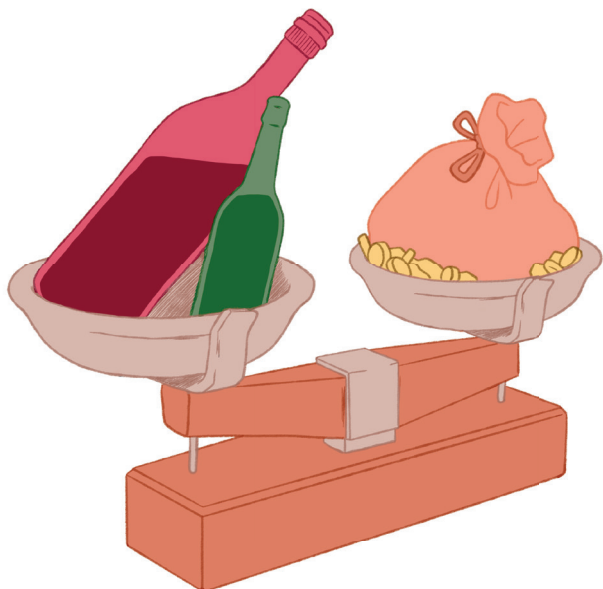
Maatschappij

Betaalbaar borrelen of prijzig pimpelen

Alcoholbeleid in Zweden & Nederland

Iedereen die wel eens alcohol heeft gedronken in Zweden zal zijn opgevallen dat de prijzen daar veel hoger zijn dan in Nederland. Zo blijkt uit de gegevens van Eurostat dat de gemiddelde prijs van alcohol in 2020 bijna 65% duurder was in Zweden dan in Nederland. Dit riep bij mij vragen op. Waarom is alcohol zo duur in Zweden? Wat voor andere regels heeft Zweden omtrent alcohol? En wat voor effect heeft dit? Ik heb dit uitgezocht tijdens een onderzoek voor het vak De Wereld van de Mens, en voor deze editie van *Noorderlicht* wil ik mijn bevindingen graag in beknopte vorm met jullie delen.

Tekst: Kyra Hoogenboom // beeld: Rick van Staten

Allereerst de verschillen in het alcoholbeleid van Nederland en van Zweden. De prijzen liggen dus een stuk hoger in Zweden, wat voornamelijk komt door de hoge belastingen. Daarnaast kan je drank waar meer dan 3,5% alcohol in zit alleen kopen in winkels genaamd Systembolaget, die van de overheid zijn. Daar kan je ook niet van kortingen genieten, terwijl er in Nederland regelmatig met kortingen op alcohol wordt gestunt. Tegenwoordig mag de korting op alcohol in Nederland echter niet hoger dan 25% zijn. Om alcohol te kunnen kopen in de Zweedse winkels moet je ook twintig jaar of ouder zijn, al mag je wel alcohol drinken in een restaurant of bar vanaf je achttiende in Zweden, net zoals in Nederland. Als laatste belangrijke verschil mag je in Nederland met meer alcohol in je bloed achter het stuur zitten dan in Zweden. De regels zijn in Zweden dus een stuk strenger dan in Nederland. Wat vinden de Zweden en Nederlanders zelf van de regels?

Om onderzoek te doen naar de meningen van Zweden en Nederlanders over het alcoholbeleid van hun eigen land, heb ik ervoor gekozen zelf een enquête te maken en deze te verspreiden. Ik heb dit via mijn netwerk gedaan (waaronder twee middelbare scholen in Nederland) en ook gebruikgemaakt van Surveyswap (tip!). In Nederland heb ik 177 antwoorden gekregen en in Zweden 57. Aangezien ik uit Nederland relatief meer antwoorden van minderjarigen heb gekregen, heb ik bij de meeste vragen alleen gekeken naar wat de volwassenen hadden ingevuld. Zo kon ik het verantwoord vergelijken met de Zweedse respondenten. Dat zijn natuurlijk niet ontzettend veel antwoorden, maar als ik uitspraken maak over verschillen, zijn dit significante verschillen met een onbetrouwbaarheidsmarge van vijf procent. Waar mogelijk heb ik de resultaten uit mijn enquête vergeleken met andere onderzoeken.

Uit de enquête die ik zelf heb verspreid, blijkt dat er een aanzienlijke groep Nederlanders is die het alcoholbeleid te mild vindt, terwijl er in Zweden een gedeelte is die het beleid te streng vindt. Ook vindt een derde van de Nederlandse respondenten alcohol te goedkoop, terwijl een derde van de Zweedse respondenten alcohol te duur vindt. Daarnaast blijkt dat meer Nederlanders dan Zweden geloven dat het alcoholbeleid gemaakt is om het welzijn van de samenleving te verbeteren, terwijl juist het Zweedse beleid specifiek is bedoeld om de volksgezondheid te verbeteren (Bengtsson).

Ook heb ik gekeken naar de beleving van alcohol. De Zweden en de Nederlanders

verschillen over het algemeen niet heel erg in hun mening over alcohol, behalve over twee zaken. Zo vinden minder Nederlanders dan Zweden dat alcohol drinken iemand gezelliger maakt. Ook zien Zweden alcoholverslaving als een minder groot risico dan dat Nederlanders dit doen.

Deze uitkomsten vond ik bijzonder: ik had verwacht dat Zweden alcohol gevaarlijker zouden vinden door het strenge beleid, maar het bleek andersom te zijn. Ik dacht dat een strenger beleid zou leiden tot strengere normen, maar dit is niet het geval. Na opnieuw de literatuur ingedoken te zijn, kwam ik tot de conclusie dat het de andere kant op werkt. Landen waar er losse normen rondom alcohol zijn – zoals Zweden – ontwikkelen een strengere wetgeving om (ernstig) alcoholmisbruik tegen te gaan. Een land als Duitsland of Nederland – waar de normen al streng zijn – hebben geen streng beleid nodig (Anderson et al). Daarom vinden Nederlanders alcohol in Nederland te goedkoop en vinden Zweden hun alcohol te duur.

Er zijn dus verschillen tussen Zweden en Nederland in de normen wat betreft alcohol. In Zweden zijn deze normen lossier dan in Nederland. Maar hoe uiten deze normen zich? Wat is het verschil in de consumptie van alcohol tussen de landen?

Op het eerste gezicht lijkt de alcoholconsumptie van Nederlanders juist niet overeen te komen met de strengere normen. Zo hebben meer kinderen onder de vijftien jaar in Nederland al alcohol gedronken dan dat in Zweden het geval is. Wel is minderjarig alcoholgebruik in beide landen de afgelopen paar decennia sterk gedaald. In Nederland vinden nog vrij veel ouders het goed dat hun kind op minderjarige leeftijd alcohol drinkt, maar tegenwoordig wordt dit door minder ouders dan vroeger toegestaan. Dit komt onder andere doordat er meer bekend wordt over de negatieve gevolgen van minderjarig alcoholgebruik (De Looze & Koning). Daarnaast zijn er meer Zweden dan Nederlanders die nooit of zelden alcohol drinken. Ook zijn er minder Nederlanders die alleen alcohol drinken bij speciale gelegenheden. Nederlanders drinken dus vaker en beginnen hier vroeger mee dan de Zweden. Hoe kan dat als er strengere normen zijn in Nederland?

Ten eerste kan het een gevolg zijn van het beleid. Het is niet gek dat Zweden minder vaak drinken, aangezien alcohol gewoon erg duur is. Maar een andere verklaring is dat Nederlanders inderdaad vaker drinken, maar wel

gematigd. In Zweden bestaat er namelijk een “traditioneel Scandinavisch intoxicatie-georiënteerd drinkpatroon”: drinken betekent dronken worden (Boekhout van Solingen). Uit mijn enquête kwam ook naar voren dat bijna de helft van de ondervraagde Nederlanders nooit dronken wordt, terwijl dat bij maar 29% van de ondervraagde Zweden het geval is. Dit zou goed een gevolg kunnen zijn van de normen: in Nederland zijn de normen streng, wat lijkt in te houden dat dronken worden afgekeurd wordt. In Zweden lijkt het juist andersom te zijn.

Het lijkt dus in eerste instantie dat alcoholconsumptie in Zweden minder is, maar de dronkenschap is wel reden voor kritiek op het alcoholbeleid. Volgens Anderson et al. focussen moderne vormen van alcoholbeleid zich op het verlagen van de totale consumptie en letten hierdoor niet op ongezonde drinkgewoontes als dronkenschap.

Het alcoholbeleid van Nederland en Zweden verschilt dus, maar de oorzaken en gevolgen hiervan liggen anders dan dat ik eerst dacht. Het beleid is gemaakt naar wat het beste wordt geacht voor de bevolking van een land. Voor Zweden is dit een streng beleid, wat zorgt voor prijzig pimpelen, terwijl je in Nederland betaalbaar kan borrelen. Hoewel de burgers verschillen in mening over het alcoholbeleid, zijn de overheden wel gelijkgestemd: alcohol is iets om van te genieten, maar wel met mate.

Bronnen

Dit is een samenvatting van mijn eigen onderzoek, waardoor sommige zinnen gedeeltelijk of geheel overeenkomen met mijn eigen onderzoek. Verder heb ik veel meer literatuur gebruikt dan waarnaar ik hierin heb verwezen.

Anderson, Peter, et al ed. Alcohol Policy in Europe: Evidence from AMPHORA. *The AMPHORA project*. 2012. http://amphoraproject.net/view.php?id_cont=45

Bengtsson, Emma, *Misskötsamhet på grund av alkohol – En komparativ studie mellan Sverige och Danmark*. 2020.

Boekhout van Solingen, Tim, “Het drugsbeleid in Zweden.” *Justitiële Verkenningen* 8:99 (1999): 69-81.

De Looze, Margreet en Ina Koning, “Alcoholgebruik bij jongeren in Nederland: Van zuipschuit van Europa tot het braafste kind van de klas.” *Justitiële verkenningen* 43:1 (2017): 88-101.

Eurostat, *How alcohol prices vary across the EU*. 30 augustus 2021. <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/-/ddn-20210830-1> Bezocht 31 januari 2023.

Taal

Hinsegin íslenska frá A til Ö

Hetgeen zeggen wat eerder onzegbaar was. Het is de functie van allerlei woorden en labels die we als regenboogtaal kunnen beschouwen. Woorden als homo, gay, queer, asexueel, panseksueel en transgender hebben hun intrede in het Nederlands gedaan om uiting te geven aan identiteiten die als buiten de norm vallend beschouwd werden. Opvallend is dat bijna al deze woorden geleend zijn uit het Engels, niet zo vreemd misschien, als men zich realiseert dat queeremancipatie een wereldwijde beweging is, waarbij cruciale gebeurtenissen veelal in de Angelsaksische landen plaatsvinden. Bijna over heel Europa is zo een redelijk homogeen regenbooglexicon ontstaan. Behalve in één land. Ver op de Atlantische Oceaan hebben IJslanders, zoals wel vaker, hun eigen woorden voor queer belevingen gevonden.

Tekst & beeld: Rick van Staten

Að koma út úr skápnunum - oftewel, uit de kast komen. Dat heeft op IJsland veel tijd gekost. Begin twintigste eeuw was homoseksualiteit een volkomen onbesproken thema op het eiland, laat staan andere vormen van queer-zijn. Waar in continentaal Europa het een na het andere homo-schandaal wijd verspreid werd in de media, heerste er op de Atlantische Oceaan nog lange tijd een absolute stilte. In het interbellum begint IJsland dan toch in contact te komen met het concept homoseksualiteit. *Kynvilla*, oftewel seksuele afwijking, werd homoseksualiteit destijds genoemd. Deze term bleef lang tot in de jaren '80 gangbaar op IJsland. Toch werd homoseksualiteit langzaam deel van de IJslandse maatschappij. Geroemd schrijver Halldór Laxness schreef in 1925 al: "Reykjavík heeft in een haverklap alles gekregen, wat past bij een wereldstad, niet alleen een universiteit en bioscopen, maar ook voetbal en homoseksualiteit."

Homoseksualiteit werd lang gezien als een vreemd element, zeker in de context van een grotere discussie over de modernisering van IJsland. Niet iedereen was voorstander van een modern, industrieel en kosmopolitisch IJsland en voor vele IJslanders was homoseksualiteit een van de vele bijwerkingen van modernisering. Toch kwam, zoals Laxness al schreef, moderniteit à l'européenne naar IJsland - en zo ook homoseksualiteit. Homo-emancipatie begon echt op stoom te komen in de jaren '70, toen ook de nationale lhbtqia+-organisatie Samtökin '78 werd opgericht. Met emancipatie kwamen ook de eerste woorden die binnen de gemeenschap zelf gebruikt werden, veelal afkortingen van Deense leenwoorden zoals *hommi* en *lessa*. Het gebruik van deze (nog altijd gebruikte) woorden gaat hand in hand met ontwikkelingen binnen de queergemeenschap. Onder-

schat niet de kracht van woorden, zeker niet op IJsland, waar taal onlosmakelijk verbonden is met identiteit.

Toen Samtökin '78 namelijk in 1978 een reclame wilde uitzenden, werd hij door RÚV (de nationale radio- en televisiezender) geweigerd wegens het gebruik van precies *hommar* en *lessur*. Volgens hen was het gebruik van dergelijke woorden tegen alle fatsoen in en - veel belangrijker - on-IJslands. Een 'proper' IJslands alternatief werd gevonden en werd steeds populairder: *samkynhneigð*. Letterlijk betekent het iets als "neigen naar hetzelfde geslacht". *Samkynhneigð*, samen met tegenhanger *gagnkynhneigð* (heteroseksualiteit) zijn tegenwoordig de meest neutrale woorden om menselijke seksualiteit te beschrijven. Tevens vormen ze de basis voor een reeks woorden die andere geaardheden beschrijven, zoals *tvíkynhneigð* (biseksualiteit) en *eikynhneigð* (aseksualiteit).

woord van de metaforische zolderkamer gehaald, ditmaal een Oudijlands woord voor zoon.

Ondanks een bijzonder moeizame start, is er op IJsland tegenwoordig sprake van een bruisende queer cultuur, die elk jaar ook linguïstisch wordt versterkt door persoonlijke bijdragen, taalcompetities en bredere discussies. Wellicht draagt deze talige vernieuwing, door het in een 'nette IJslandse' vorm te zetten, bij aan toenemende queer-acceptatie op IJsland. Het geeft echter vooral mensen de mogelijkheid uit te drukken wie zij zijn, wellicht nog wel meer dan in talen als het Engels of het Nederlands, door de vitale en beweeglijke aard van taal op IJsland. Ook hún ervaringen kunnen nu beschreven worden, ook al vallen ze wellicht buiten de maatschappelijke norm. Zij mogen nu anders zijn - Þau mega vera hinsegin, eða blátt áfram öðruvísi.

Eikynhneigð toont overigens een nieuwe trend in de wereld van regenboogtaal op IJsland. Het woord - wat overigens gebruikt wordt naast Ásar, een leenvertaling van het Engelse *aces*, als een van de weinige dominante leenwoorden - is in gebruik genomen na een jaarlijkse taalcompetitie die Samtökin '78 (nog altijd) organiseert om IJslandse neologismen te vormen voor queer onderwerpen. Op deze wijze is het moderne queerwoordenboek ontstaan in het IJslands, dankzij de actieve participatie van mensen binnen de gemeenschap zelf. De wedstrijd, genaamd hýryrði (queer taal), reflecteert een breder begrip van taal op IJsland als iets wat gemeenschappelijk bepaald wordt. Taalcompetities en landsbrede discussies over IJslandse neologismen voor nieuwe termen zijn het saga-eiland niet vreemd.

Afgelopen jaren is er dankzij deze hýryrði-wedstrijden voornamelijk uiting gebracht aan genderdiversiteit. Het IJslands, zo streng verdeeld in drie grammaticale geslachten, kreeg zo woorden voor niet-binaire genderidentiteiten. Er kwam, mede onder invloed van het Zweedse *hen*, een genderneutraal voornaamwoord *hán*. In 2021 kwamen er ook woorden voor een non-binaire volwassene - *kvár* - en een non-binaire kind - *stálp* (wat trouwens een ludieke combinatie is van *strákur* en *stelpa*, jongen en meisje). Al in 2019 kwam er een genderneutraal alternatief voor de traditionele patroniemen, de welbekende IJslandse namen eindigend op -*dóttir* of -*son*, in de vorm van -*bur*. Zoals wel vaker gebeurd in het IJslands is hiervoor een ouderwets

Hýrorðalisti

Hinsegin - Queer, letterlijk anders

Hýr - Homo/gay, betekent ook blij

Samkynhneigð - Homoseksualiteit;
sam + kyn + hneigð (gelijk + geslacht + neiging)

Tvíkynhneigð - Bisexualiteit; combinatie van
tví + kyn + hneigð (twee + ...)

Eikynhneigð - Aseksualiteit;
ei + kyn + hneigð (geen + ...)

Pankynhneigð - Panseksueel;
(Grieks:) pan + kyn + hneigð (elk + ...)

Kynvitund - Genderidentiteit;
kyn + vitund (geslacht + besef)

Trans - Transgender,
Altijd zonder toevoeging van -gender/-kyn,
bijvoorbeeld *trans maður* (trans man), *trans kona* (trans vrouw), *trans fólk* (transpersonen)

Kynsegin - Genderqueer of non-binair, een
porte-manteauwoord waarin kyn (geslacht)
gecombineerd is met hinsegin (queer)

Frjálgerva - Non-binair,
frjáls + gerva (vrij + vorm/geslacht)

Hán - Die (vergelijk met het Zweedse *hen*),
genderneutraal persoonlijk voornaamwoord

Kvár - Non-binair volwassen persoon

Stálp - Non-binair kind, porte-manteauwoord
van *stelpa* (meisje) en *strákur* (jongen)

Bur - Genderneutraal equivalent voor zoon/
dochter

Docentenrubriek

Held op Noorse sokken

Onze docenten hebben heel wat meegemaakt en veel verhalen te vertellen. Daarom benadert Noorderlicht elke uitgave een docent. Dit keer: Martje Wijers

Nu het einde van het academisch jaar in zicht is, worden er waarschijnlijk volop vakantieplannen gemaakt. Misschien wordt het een reisje naar Scandinavië? Bij veel Nederlanders staan de Scandinavische landen nog steeds bekend als dure vakantie landen, maar als je gebruik maakt van 'allemansträtten' valt dat eigenlijk best wel mee. Allemansrätt betekent dat de natuur van iedereen is en dat je bijna overal in Zweden en Noorwegen vrij mag wandelen, fietsen of kanoën, zelfs op privéland, zolang je de natuur niet verstoort of vernielt. Je mag ook bijna overal bessen of paddenstoelen plukken of voor een paar nachten je tent opzetten. Bijna overal, want er zijn wel een paar regels waar je rekening mee moet houden. Je mag bijvoorbeeld niet over akkers lopen en je mag ook niet zomaar kamperen in beschermde natuurgebieden, in parken, op sportterreinen of te dicht bij huizen.

Toen ik zelf nog student was besloot ik eens met mijn vriend met een tentje en een geleende auto in de zomer door Zweden te trekken. Op een van onze eerste nachten waren we in Skåne beland en toen het laat begon te worden, zochten we naar een plekje om onze tent op te zetten. Het liefst wilden we een idyllische plek aan een meer. Maar bij alle strandjes stonden bordjes dat kamperen daar verboden was en ook bij veel kleine weggetjes stonden allerlei waarschuwingen dat het privéterrein was en daar mochten we met onze auto dus niet komen. Het klonk zo gemakkelijk dat allemansrätt, maar zeker in het relatief dichtbevolkte Skåne viel het best wel tegen, zeker als je niet te ver van de auto af wilde staan en omdat we de volgende ochtend snel door wilden rijden vonden we het niet de moeite om een stuk te lopen. We probeerden allerlei bospaadjes tot we uiteindelijk wel moesten stoppen, omdat het begon te schemeren.

We parkeerden de auto in de berm en kozen een kleine open plek uit in het bos om ons kampement voor de nacht op te slaan. De tent

stond en mijn vriend haalde nog even onze luchtbedjes en slaapzakken uit de auto terwijl ik een eenpansmaaltijd bereidde op een gasbrandertje. Het begon nu echt donker te worden en tussen de bomen leek het toch al een stuk donkerder dan op het pad. Net toen we een eerste hap wilden nemen van ons late diner, hoorden we geritsel in de struiken. We draaiden onze hoofden simultaan in de richting van het geluid. Op een meter of tien van ons vandaan zagen we een grote schim die vluchtig wegdook. Geschrokken keken we elkaar aan. Wat was dat? Een hert? Een eland? (Kleine kans in Skåne, maar het was wel een behoorlijk grote schim). "Of...misschien een mens?" liet ik me ontvallen en die gedachte stelde ons geen van beiden gerust. Ineens dacht ik aan griezelverhalen waarin vreemde mannen met geweren of wurgtouw op achterbanken kropen. Misschien zat er toch een kern van waarheid in al die Scandinavische crimi's? Het bos voelde inmiddels helemaal niet meer zo knus en romantisch. Die nacht deden we allebei nauwelijks een oog dicht, veel te alert op vreemde geluiden, agressieve wilde zwijnen, hongerige lynxen, wolven die hun territorium wilden afbakenen of louche figuren op nachtelijke strooptocht.

De volgende ochtend was er van ons en van al die dreiging weinig meer over. Het was al vroeg licht en het bos bleek helemaal niet zo wild en dichtbegroeid als we dachten. Sterker nog, op een meter of dertig van onze tent stonden enkele huizen. Misschien waren we die avond ervoor gewoon opgeschrikt door iemand die zijn hond uitliet. De rest van die vakantie kwamen we 'toevallig' wel heel vaak net langs een camping als we geen zin meer hadden om te rijden.

Hej!* Welk IKEA-meubelen jij?

*Hej betekent hallo in het Zweeds

1. Waar studeer je het liefst?

- a) In de bibliotheek
- b) In het comfort van mijn eigen bed
- c) In een café

2. Houd je van werken in groepsverband?

- a) Hoe meer zielen, hoe meer vreugd!
- b) Een groepje van vier kan nèt, daarna wordt het vervelend
- c) Ik werk het liefst alleen

3. Tijd voor een controversiële mening: het verven van hout is...

- a) Doodzonde!! Natural or nothing baby
- b) Hoe meer kleur, hoe beter
- c) Iedereen moet doen wat ie niet laten kan

4. Jouw droomreis gaat naar:

- a) Zweden, dūh
- b) Ik blijf het liefst dicht bij huis
- c) Ik ben overal gelukkig

5. Hoe vaak ga jij naar de IKEA?

- a) Ongeveer eens per maand
- b) Alleen wanneer ik iets nodig heb
- c) Ik zou het liefst elke dag gaan

6. Als je moest kiezen, wat is dan je favoriete maaltijd?

- a) Zweedse balletjes
- b) Pizza
- c) Sushi

7. Wat is jouw favoriete interieurstijl?

- a) Landelijk
- b) Minimalistisch
- c) Retro

8. Wat is jouw favoriete bezigheid?

- a) Lezen
- b) Televisie kijken
- c) Wandelen

9. Jouw vriendenkring bestaat uit...

- a) Een groep vrienden
- b) Ik kan nog net geen stadion vullen
- c) Eén of twee goede vrienden

10. Jouw droomhuis is een ...

- a) Engelse cottage
- b) Penthouse
- c) Jarendertigwoning

Meeste A: BILLY

Jij bent standvastig en traditioneel. Dat wil niet zeggen dat je saai en oubollig bent: na al die jaren ben jij nog steeds het populairste kind van de klas! Je houdt van andere mensen om je heen en staat open voor verandering, maar blijft altijd trouw aan jezelf. Je bent een enorme boekenliefhebber en waarschijnlijk heb je deze kast dan ook al ergens in huis staan, as you should!

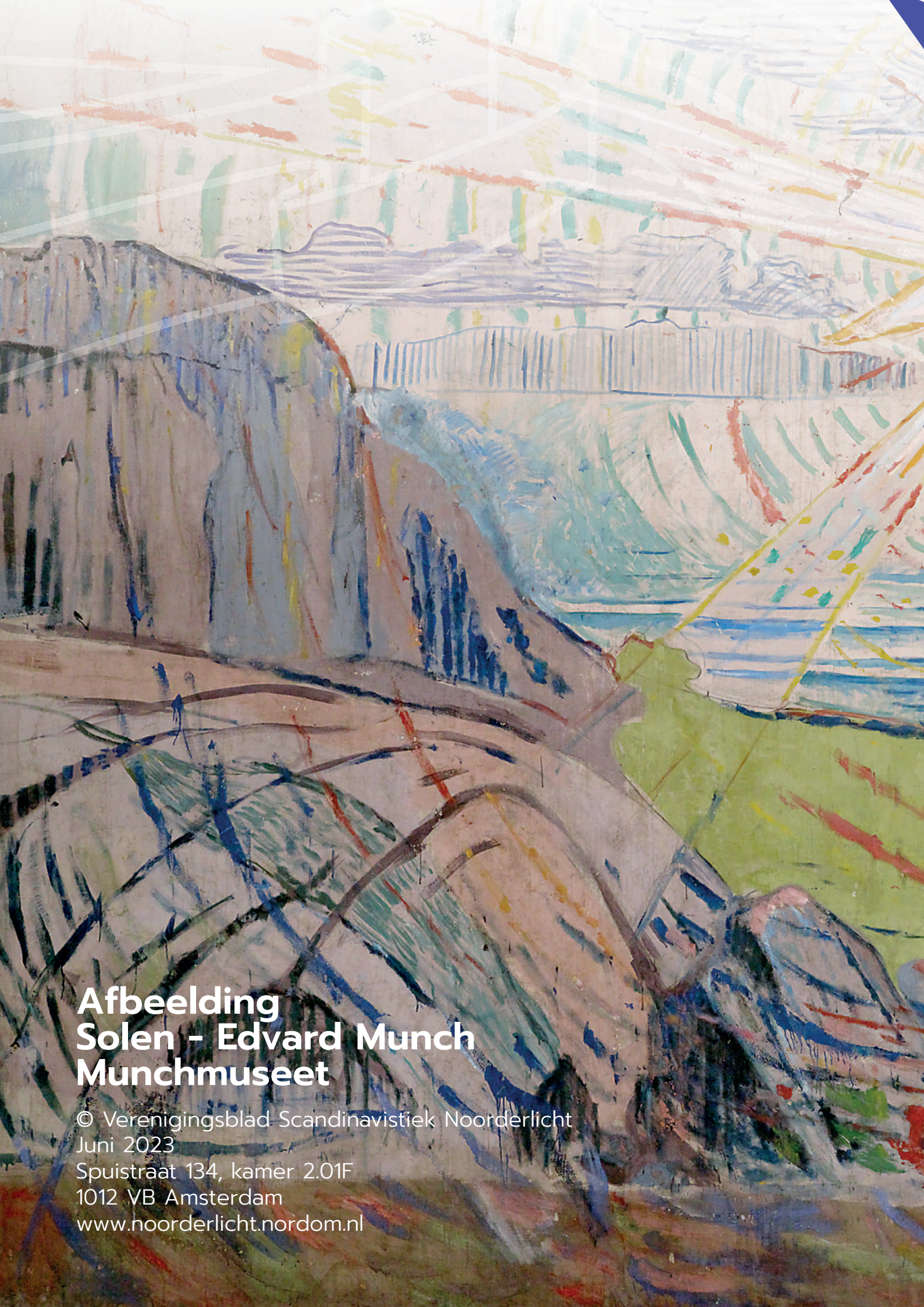
Meeste B: KLIPPAN

Jij bent veelzijdig en flexibel. Net als de bank, zou jij ook door iedere deur/in ieder huis passen. Je hebt meerdere gezichten en alle kleuren staan jou goed. Om nog maar even met wat termen te gooien: je bent modern doch tijdloos en klassiek. Iemand heeft jou misschien weleens beschreven als een echte huismus, maar daar is niks mis mee! In deze tijden is een eigen plek toch een schaars goed, dus dan kan je maar beter genieten van het comfort van deze bank.

Meeste C: POÄNG

Jij bent relaxed en individueel. Niemand kan jou vertellen wat je moet doen, en andersom geldt ook dat jij niemand iets wil opleggen. Je bent een oude ziel met veel levenservaring en gaat wiegend door het leven. Je duldt wel gezelschap, maar het liefst in de vorm van een huisdier. Jouw ideale manier van ontspannen is genesteld in een fijne stoel met een goede dichtbundel, precies waar de POÄNG voor gemaakt is.

Afbeelding Solen - Edvard Munch Munchmuseet

© Verenigingsblad Scandinavistiek Noorderlicht
Juni 2023
Spuistraat 134, kamer 2.01F
1012 VB Amsterdam
www.noorderlicht.nordom.nl